

Komandantom in politkomisarjem slovenskih partizanskih odredov in brigad!

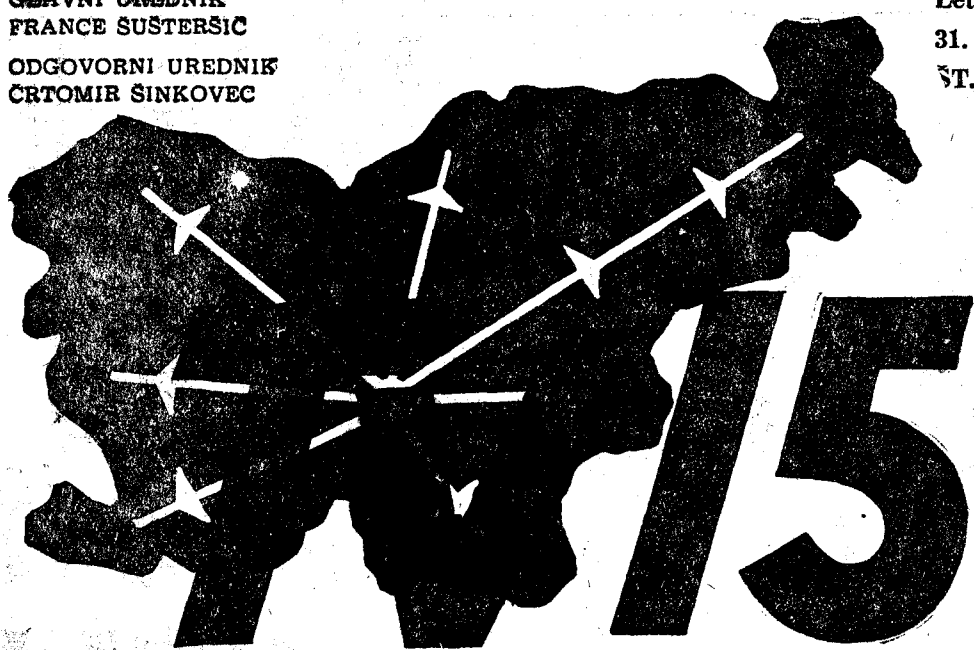
Pripravljalni odbor za proslavo 25-letnice ustanovitve glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet — glavnega štaba NOV in POS prosi vse komandante in politične komisarje odredov in brigad, da najkasneje do 3. junija 1966 pošljejo svoj sedanjí naslov in navedejo enoto, v kateri so bili. Podatke pošljite na naslov: Republiški odbor ZZZ NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10 ali po telefonu na št. 23-564.

Tovariški pozdrav!

Pripravljalni odbor

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIC
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto IV
31. V. 1966
Št. 21

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

OSNUTEK ZAKONA O VVI PRIDE V JAVNO RAZPRAVO

Zvezni odbor ZZZ NOV Jugoslavije je pred kratkim sklical širši sestanek, katerega so se udeležili člani komisije vojaških vojnih invalidov pri zveznem odboru, predsedniki komisij republikanskih odborov Zveze pa tudi predstavniki zveznega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo. Na tem sestanku so usklajevali predloge za spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih.

Sprito dejstva, da je k tezam o spremembah invalidske zakonodaje dala svoje predloge tudi komisija vojaških vojnih invalidov RO ZZZ NOV Slovenije in ker se je njen predsednik Ivan Jenko udeležil omenjenega sestanka, je o tem poročal na seji komisije, ki je bila 18. maja. Iz njegovega poročila je bilo poznati, da so v Beogradu večino predlogov sicer sprejeli, nekaterih pa niso upoštevali. Med sklepi omenjenega sestanka pa je vsekakor najvažnejši ta, da naj osnutek zakona dajo v javno razpravo.

V smislu tega sklepa je pričakovati, da bomo osnutek zakona dobili že konec junija ali pa v juliju. Ker pa je nujno, da je za javno razpravo o osnutku zakona odmerjen dovolj časa — po mnenju komisije najmanj dva meseca — bi o sprejetju razpravljala Zvezna skupščina v oktobru ali novembru. Tako bi bilo še dovolj časa, da bi pripravili do 1. januarja 1967, ko naj ta zakon stopi v veljavo, vse, kar je potrebno za njegovo izvajanje.

Na seji so se pogovorili tudi o drugih vprašanjih, ki zadevajo vojaške vojne invalide. V razpravi o poslovanju počitniškega doma v Strunjanu so zvedeli, da bo po letošnjem programu uživalo v njem 688 invalidov desetdnevni oddih. Letos so ZZZ NOV kar iz 48 občin (lani le iz

v Bariju, Altamuri, Gravini in še ponekod, kjer so se proti koncu vojne zdravili mnogi invalidi NOV iz Slovenije.

Na koncu seje so prisotni člani še vprašali, kaj je z odgovorom na informacijo o ortopedskih pripomočkih. Predsed-

nik komisije bo to vprašanje posredoval republiškemu odboru ZZZ NOV na njegovi prihodnji seji. Pogovorili pa so se tudi še o nekaterih načelih dodeljevanja regresov za nakup avtomobilov za invalide.

V. M.

Uspehi kažejo, da so pravilno zastavili delo

Bilo je v marcu 1958, ko je takratni centralni odbor Zveze borcev NOV Jugoslavije ustanovil sekcijo bivših vojnih ujetnikov. S tem so bili postavljeni temelji njihovega organizacijskega dela, njihovega včlanjevanja v takratno Zvezo borcev in njihovega sistematičnega boja za osnovne pravice pri odpravljanju posledic vojnega ujetništva.

Res je, da so v članstvo ZB že pred tem sprejeli posamezne vojne ujetnike, predvsem pa predvojne komuniste in revolucionarje. Ustanovitev sekcije pa je takrat pomenila, da imajo vojni ujetniki pod določenimi pogoji pravico do članstva v ZB. V statutu ZZZ NOV Jugoslavije je v 3. členu ta pravica označena takole: če je bil ujet in če se je v ujetništvu opredelil za narodnoosvobodilno gibanje in se s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje njegovih ciljev. Sprito tega so za takrat sklicali tudi v Sloveniji več srečanj bivših vojnih ujetnikov, na katerih so določali smernice svoje dejavnosti v sestavi organizacij borcev.

V aprilu 1960 je bila v Beogradu prva zvezna konferenca sekcije, ki se je udeležilo tudi pet tisoč iz Slovenije. Na tej konferenci so med drugim sklenili, da zberejo v svoje vrste vse bivše vojne ujetnike, ki so bili v taboriščih na strani narodnoosvobodilnega gibanja.

Sele po tej konferenci je bila tudi pri takratnem glavnem odboru ZB NOV Slovenije ustanovljena sekcija BVU. Ker pa je v Sloveniji približno 10.000 bivših vojnih ujetnikov, so začeli sklicevati tovariška srečanja in pojasnjevati naloge te sekcije in obseg pravic, ki naj bi jih izbojevala za nekdanje vojne ujetnike, kajti borba v ujetniških taboriščih je bila sestavni del narodnoosvobodilne borbe.

Po ustanovni skupščini ZZZ NOV Slovenije je bila imenovana pri predsedstvu ZZZ NOV Slovenije 7-članska komisija za bivše vojne ujetnike. Enake komisije so bile ustanovljene tudi pri takratnih okrajnih predsedstvih ZZZ NOV in pri posameznih občinskih združenjih ZB.

Vsi navedeni podatki povedo, da gre pri komisiji bivših vojnih ujetnikov republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije za dejavnost, ki se je začela šele pred šestimi leti. Toda vztrajnost in vestnost članov komisije pri organizacijskem delu in njihov močan čut odgovornosti so pripomogli, da lahko pokažemo na kar lepe uspehe.

V svojem letošnjem programu dela imajo predvideno organiziranje samostojnih komisij pri vseh občinskih odborih ZZZ NOV, na katerih območju je vsaj 20–30 bivših vojnih ujetnikov. Doslej jim je uspelo usta-

noviti že s zelo dobro delujočimi in aktivnimi komisij. Da pa bodo lahko opravili to nalogo, bodo do konca letošnjega leta popisali po vseh občinah bivše vojne ujetnike in opskrbili, da so včlanjeni v ZZZ prav vsi, ki imajo do tega pravico po 3. členu statuta. S tem delom so že začeli in jim gre tudi dobro od rok. Med nekdajnimi vojnimi ujetniki

je vsekakor tudi precej takih, ki imajo pravico do priznanja posebne dobe, zato bodo nadaljevali delo za urejanje teh pravic prizadetih. To delo pa je treba pospešiti, zato opozarjajo svoje člane, da je rok za vlaganje prošnje za priznanje posebne dobe samo še do 31. decembra 1966.

Seveda se dejavnost komisije ne

bo omejevala samo na urejanje navedenih nalog marveč organizirajo tudi pisanje in objavljane dokumentarnega gradiva o življenju in borbi v ujetniških taboriščih. Izdati nameravajo namreč poseben zbornik takih spominov.

Letos so že organizirali nekaj srečanj bivših vojnih ujetnikov. Tudi v prihodnje jih bodo še sklicevali po občinah. Mimo tega pa nameravajo prirediti nekaj srečanj bivših vojnih ujetnikov iz posameznih taborišč. V Nemčiji je namreč bilo 80 osrednjih ujetniških taborišč in v vsakem je bilo tudi nekaj Slovencev. Največ, in to nad 2000, jih je vsekakor bilo v taborišču Stalag III. A Luckenwalde pri Berlinu, zato nameravajo organizirati najprej srečanje nekdajšnjih ujetnikov iz tega taborišča. V počastitev 25. letnice naše NOB bodo letos priredili tudi obisk tega taborišča. Ze lani je skupno s komisijo bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev obiskalo to taborišče nekaj bivših vojnih ujetnikov. Ker jim je to še kar dobro uspelo in ker je za obisk taborišča Luckenwalde med bivšimi vojnimi ujetniki precejšnje zanimanje, so preprčani, da jim bo uspel tudi letošnji obisk v večjem obsegu.

To je samo nekaj drobcov iz dela in uspehov komisije nekdajšnjih vojnih ujetnikov iz Slovenije. Če bi hoteli oceniti prizadevanost in organizacijsko dejavnost njenih članov, bi morali k vsemu navedenemu dodati še to, da so res delavni. Zavedajo se namreč svojih dolžnosti in s svojo aktivnostjo prispevajo res mnogo, da bi svoj letni delovni program izvedli v celoti. Dosledni njihovi uspehi kažejo, da so na najboljši poti, ki jih vodi do začrtanega smotra.

NA STRAŽI MIRU:

Patrolja jugoslovanskega odreda v sestavi obojestranskih sil OZN na Sinaju. (Fotografija je objavljena na naslovni strani revije Monde Combattant, glasila svetovne federacije bivših borcev)

Priprave na proslavo 25-letnice ustanovitve glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet

Dne 22. junija 1941 je nacistična vojska napadla Sovjetsko zvezo. Istega dne je bilo ustanovljeno v skromni hiši pod Sišenskim hribom, na Vodnjikov cesti, glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Prvo poveljstvo prve slovenske vojske, ki naj bi se šele zbrala. Letos bo od tega dogodka minilo petindvajset let ali četrto stoletje. Koliko burnih dogodkov smo preživeli od tega časa

in kako močno se je spremenilo življenje skoraj vseh nas.

Z namenom, da bi dostojno proslavili spomin na ta pomembni dogodek, je bil že pred časom ustanovljen pri komisiji za razvijanje tradicij NOB republiškega odbora ZZZ NOV poseben pripravljalni odbor. Poleg priprav na proslavo si je odbor zastavil kot nalogo zbrati vse razpoložljivo zgodovinsko gradivo.

V sredo, 22. junija, bo v Ljubljani, v dvorani Slovenske filharmonije slavnostna seja republiškega odbora ZZZ, posvečena obletnici ustanovitve glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Povabljeni bodo vsi še živi komandanti ter komisarji brigad in odredov, divizij in korpusov ter člani nekdajnjega glavnega poveljstva. Vsi ti se bodo prvič zbrali. Govoril bo prvi komendant glavnega poveljstva, sedanjí predsednik republiškega odbora ZZZ, tovariš Franc Leskošek-Luka. Po seji bo koncert umetne partizanske pesmi.

Iz filharmonije, kjer se bodo udeleženci zbrali ob pol desetih, bodo skupaj odšli na Vodnikovo cesto pred hišo, kjer je bilo ustanovljeno glavno poveljstvo. Tam se bo ob enajstih začela krajša svečanost, na kateri bo po vsej verjetnosti govoril tovariš Aleš Bebler, prvi namestnik komandanta glavnega poveljstva.

Po tem bodo udeleženci takoj odšli nekam v ljubljansko okolico, kjer bo partizansko srečanje s gostitelji. Kam — to pa je še tajnost, ki jo bo razvozlal nekdajn partizanski intendant, tovariš Franci Puterle-Cure. Vsi, ki ga poznajo, pravijo, da bo pokazal vse svoje sposobnosti...

potrebno »generalnega remonta«, kajti poslušnost mi je začelo odrekati že v internaciji in partizanih. V časih administrativnega socializma se bi bil nemara pregrešil, če bi bil kot renomiran aktivist mislil na takšno malenkost, kot je popravljanje zob. Da bi zamudil kakšen sestanek zaradi zob — kje neki! Tako sem začel popravljati svoj »plot« šele na začetku tretjega desetletja po »osvoboditvi«.

Po načelu »znajdi se« sem si moral poiskati najprej zlato, ki je nujno potrebno za »krono«, nastrojke in podobne reči v ustih. Po 3.000 dinarjev gram, sicer pa ti na koncu nekaj vrnejo.

Porovali so mi, kar je bilo galega, in zakrpali z zlatom, kar se je dalo »zakrpati«. Nato je prišlo na vrsto vprašanje pripomočkov, jih imamo pa za špansko vino in druge podobne reči, ki sodijo v življenjski standard!

Da je pri tem nekaj narobe, pa začnemo misliti šele tedaj, ko boli...

Po načelu »znajdi se« sem začel širno po Ljubljani iskati tisto reč. Do danes je še nisem našel. Če kdo ve zanj, naj mi sporoči!

No, ja, če ni deviz za uvoz zdravil in zdravstvenih pripomočkov, jih imamo pa za špansko vino in druge podobne reči, ki sodijo v življenjski standard!

Da je pri tem nekaj narobe, pa začnemo misliti šele tedaj, ko boli...

FRANJO GODEC

1946 - 1966

ILIRSKA BISTRICA

38) prijavile člane ZVVI za ta oddih. Zato ni bilo mogoče ustreči vsem, ker pač ni dovolj prostora. Odkloniti so morali 300 prijaviteljev.

Komisija bo poskrbela za izvedbo sklepa seje republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije glede prenosa lastništva invalidskega kluba na občinska odbora ZZZ NOV Ljubljana-Center in Moste. Vloga komisije na upravo RTV Ljubljana glede oprostitve naročnine za invalide I. in II. skupine je ugodno rešena. Ni pa še urejena zadeva s popustom v mestnem prometu za invalide VII. skupine. Beseda je tekla tudi o zavarovalnici za avtomobile invalidov, o organizaciji izleta v kraje, kjer so bile partizanske bolnišnice v južni Italiji.

Občankini zapiski

Sem navaden občan in se ne razumem na »višjo politiko« našega gospodarstva. Kadar začutim kakšno vrzel v tej prečudni zgradbi, ki ji pravimo standard, malo pogodrnjam, potlej pa se spomnim na vojna in prva povojna leta, in pravim: »Saj je bilo takrat še slabše.«

Včasih se mi obzira tudi razjasni — tako npr. se mi je razjasnil ob prvem srečanju s španskim vinom, ki sem ga uzrl — cel gozd steklenic

PO NAČELU »ZNAJDI SE«

— v naši samopostrežni trgovini. Špansko vino v naših trgovinah — to vsekakor sodi v področje standarda, sem si mislil. Ko pa sem doma tisto vino pokusil, sem se grenko namrdnil: če naši uvozniki niso zmogli uvoziti kaj boljšega, potem naj takšno vino pustijo lepo na Španski, ker imamo pri nas boljšega na pretek!

Se bolj grenko mi je bilo pri duši naslednjega dne, ko sem sedel na »mučilnem stolu« pri zobozdravniku.

Ze davno bi se bil moral spriznati z nujnostjo, da je moje zobovje

Besede in dejanja

• Nič več: kolikor znaš...

Po podatkih, ki jih je Komunalni zavod za socialno zavarovanje v Splitu dal na voljo določenim službi CKH, so znašali povprečni mesečni dohodki inkasanta na tržnici v Splitu do 150.000 dinarjev, vodje gradbene šole 293.000 (!), a profesorjev srednjih šol in fakultet 75 tisoč do 130 tisoč.

Borba — 20. V. 1966

• Ribice in ribe...

Za raziskovanje in pospeševanje ribištva dajemo letno samo 56.000 novih dinarjev, istočasno pa slovenska industrija uvozi letno za 2 milijona dolarjev rib.

Delavska enotnost — 19. V. 1966

• Mleka, masla, sira — preveč...

Če bi lani kmetijci, gospodarstveniki in sami živinorejci tako vztrajno ne dokazovali, kako škodljivo vpliva na ves razvoj govedoreje neprimerne, premajhna, predpisana cena mleka, bi ji zdaj ne bilo treba spet nikogar prepričevati, da je zmogljivost mekarn premajhna. Mleka je namreč čedalje več, toda odkup ni naraščal enako kakor priteja in ponudba. V naši državi je povprečna poraba mleka, kakor tudi mlečnih izdelkov, izredno majhna v primeri z mnogimi drugimi evropskimi državami. Vendar je postalo že kar po nekaj mesecih med gospodarstveniki reformo mleka preveč. Ne le mleka, marveč tudi masla, sira...

Kmečki glas — 19. V. 1966

• Premalo mladine v ZKJ

Tako je bilo leta 1950 v ZKJ približno 40 odstotkov članov do 25 let, leta 1958 — 24, leta 1965 pa le 12,6 odstotka. V letu 1965 je bilo v ZKJ sprejetih približno 30.000 mladine, kar ni kar nič malo, in s tem ne bi smeli biti nezadovoljni. Vendar nekatere številke dokazujejo, da je v istem letu prešlo v kategorijo tistih, ki so starejši od 25 let, okrog 38.999 članov, s čimer se je za 8.000 zmanjšalo skupno število mladine v ZKJ.

Komunist — 20. V. 1966

• Vrata niso odprta na stečaj

Otroci, ki morajo osem let obiskovati osnovno šolo, se naenkrat znajdejo pred zaprtimi vrati tistih šol, v katerih naj bi se povsem usposobili za delo in življenje.

Njihovo število ni majhno — predvidevajo, da jih bo samo v Srbiji nad 19.000.

V Solah Kraljeva bo od 1.300 absolventov osnovnih šol dobilo mesta samo 800. V valjevskem okraju bo osnovne šole končalo 6.500 učencev, a šolanje jih bo lahko nadaljevalo le 3.700, kar predstavlja samo 60 odstotkov. V Požarevcu pričakujejo, da se bo skušalo vpisati v srednje šole 1.700 učencev, a šole jih lahko sprejmejo največ 700.

Politika — 22. V. 1966

• Trgovci imajo svojio politiko

Kako je »zacementirano« to naše tržišče! Podjetje »Mlinost« iz Ajdovščine, na primer, bi rado seznanilo ljubljanske potrošnike s svojimi izdelki — testeninami, a nikakor ne more s tem izdelkom v ljubljanske trgovine na drobno. Stara pesem, se nekateri drugi proizvajalci niso mogli do ljubljanskega potrošnika! No, to je naša notranja trgovinska politika. Tako slaba je in neizdrava, da ne bo mogla dolgo obstajati. Zato pa je v tem prehodnem obdobju še dobro, da imamo take sejme, kot je na Gospodarskem razstavišču »Alpe-Adria«, na katerem se potrošnik lahko razgleda še celo po širšem tržnem prostoru, kakor je med Ajdovščino in Ljubljano.

Ljubljanski dnevnik — 23. V. 1966

• Poslanec in pol

Na zadnji seji organizacijsko-političnega zbora republiške skupščine Črne gore so odobrili uvedbo postopka proti poslanemu Mimiru Turkoviću iz Plav. V svojem kraju je bil načelnik za gospodarstvo, a preiskava je ugotovila, da sodi v vrsto »visoke privilegirane ljudje«. Na obrežju Plavskega jezera si je zgradil najlepšo in največjo privatno hišo s petnajstimi sobami.

Vjesnik u srijedu — 23. V. 1966

V Da Nangu se je vdal glavina upornikov proti saigonskemu vojaškemu režimu. Pagoda Tin Ho; žarišče odpora budistov, so obkolili tanki in močne pehotne enote generala Kyja. Padle so tudi druge pagode v Da Nangu. Budistični voditelji so izginili. General Ky je zadovoljen, poleg tega pa napoveduje ostre ukrepe proti vsem bodočim upornikom. Napovedal je, da bodo 11. septembra letos splošne volitve v predelih, ki jih nadzirajo enote saigonskega režima. Da Nang je pod nadzorstvom Kyjevih enot, v Hueju, drugem velikem uporniškem mestu pa so čedale bolj množične demonstracije. Demonstrirajo študentje in budistični duhovniki in zahtevajo, naj ZDA prenehajo podpirati generala Kyja. Med demonstracijami so razbili čitalnico ameriškega informacijskega centra. Podobno stanje je tudi v Saigonu.

V Ugandi je zopet zavrelo, tokrat v Bugandi, zvezni državi Ugande. V Kampali, glavnem mestu Ugande, so izbruhnili neredi, v katerih je bilo ubitih več sto ljudi. Neredi so izbruhnili potem, ko so objavili zahtevo bugandskega kralja Muteze o razformiranju federacije med Ugando in Bugando. Muteza je med drugim zahteval od sedanjega predsednika federacije dr. Miliona Oboteja, da mora z zvezno vlado najpozneje do konca maja zapustiti Kampalo. Radijska postaja v Kampali, ki jo nadzoruje zvezna vlada, je označila akcijo kralja Muteze kot upor in izdajo. Kralj Muteza je zbežal iz svoje rezidence. V Kampali je sicer ponovno mirno, vendar je položaj nejasen.

Dogodki tedna

V Londonu sta se pogovarjala zahodnonemški kancler Erhard in britanski premier Wilson. Erhard je vztrajal, naj Zahodna Nemčija z drugimi zavezniki sodeluje v nadzorstvu jedrskega orožja Zahoda, navzilec britanskemu predlogu, naj se zadovolji z vlogo v jedrskem planiranju. Erhard je tudi odklonil predlog, da bi Zahodna Nemčija povečala odkup orožja v Veliki Britaniji do ravni, ki bi ustrezala stroškom za vzdrževanje britanskih čet v Zahodni Nemčiji; slednje vprašanje je bilo najvažnejše, ki ga je Velika Britanija skušala rešiti, vendar brez uspeha. O udeležbi ZR Nemčije pri atomskem oboroževanju pa se bošta državi pogovarjali, ko bodo uredili krizo v Atlantskem paktu.

Državni sekretar za zunanje zadeve Marko Nikezić je bil teden dni na obisku v Moskvi, kamor ga je povabil sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko. Nikezićev obisk pomeni nadaljevanje že ustaljene prakse občasnih srečanj in posvetovanj med zunanjimi ministri obeh držav. Zadnje tako srečanje je bil obisk Gromika v Beogradu leta 1962. Oba zunanja ministra sta se pogovarjala predvsem o mednarodnem položaju in o možnosti razvoja stikov med obema državama. Se posebno sta se zavzela za podporo predlogom o ustanavljanju brezatomskih con v Evropi. Marka Nikezića je sprejel tudi generalni sekretar CK KP SZ Leonid Brežnev. Med Nikezićevim obiskom v SZ se je končal plenik CK ZK SZ. V zaključnem govoru je Brežnev zelo kritično ocenil razvoj kmetijstva v SZ in poudaril, da bodo ministrstva za kmetijstvo odsej v polni meri odgovarjala za svoje delo. Lahko rečemo, da so v Sovjetski zvezi dokončno pokopali politiko zapostavljanja kmetijstva.

Zadeva Ciper se je pomaknila korak naprej: ciprski zunanji minister Kiprianu in grški minister Tumbas sta dosegla enakost mnenj, kar se tiče bodoče politike v zvezi s ciprskim vprašanjem.

Danes teden se bo v Beogradu pričel VI. kongres SZDL Jugoslavije. V komisiji za mednarodne zveze SZDL pravi, da je večina povabljenih strank in gibanj tujih držav odgovorila, da bo poslala na kongres svoje predstavnike. Doslej je znano, da bodo prišli tudi predstavniki 60 naprednih strank in gibanj, s katerimi sodeluje Socialistična zveza.

Delegacija Zveze komunistov Jugoslavije pod vodstvom Petra Stambolića se bo udeležila XIII. kongresa KP Českoslovaške. Kongres se pričena danes. Poleg Stambolića sta v delegaciji še Sergej Kraighar in Gavril Vučinić. V Pragi se je delegaciji pridružil še jugoslovanski veleposlanik v ČSSR Trpe Jakovlevski.

Stavka britanskih pomorščakov, ki traja že 15 dni, še ne bo kmalu končana. Zdj stavka 18 tisoč pomorščakov in v pristaniščih stoji 632 ladij. Vrednost izvoznih tovarov, ki čakajo na prevoz, cenijo na 75 milijonov funtov. Stavka je povzročila veliko zmedo tudi v tujem prometu; v pristaniščih ob Rokavskem prelivu še nekaj dni čaka trajekte na tisoče tujcev, da bi jim prepeljali avtomobile na kontinent.

V nedeljo so si zunanji ministri držav članic EGS zbrali na sestanku in se, kot običajno, razšli brez pozitivnih sklepov. Tokrat so nastala večja trenja med zastopniki Nizozemske in ZR Nemčije na eni ter francoskim ministrom za kmetijstvo Faurom na drugi strani. Nizozemska je zahtevala, naj Francija sprejme predlog o mednarodnem sporazumu o pšenici, Francija pa je zahtevo odklonila, češ da bi v primeru, ko bi ugodili zahtevi Nizozemske, odprli vrata uvozu ameriške in kanadske pšenice na evropski trg. Obenem je Nizozemska odklonila udeležbo v financiranju skupne kmetijske politike.

Kubanski premier Fidel Castro je izdal ukaz o stanju pripravljenosti za sto tisoč pripadnikov oboroženih sil Kube. Povod za napetost, ki prerasča v mednarodni obseg, je bil nedavni oboroženi incident med ameriškim in kubanskimi enotami ob meji, ki jo sestavljajo položaji okrog ameriške pomorske baze Guantanamo. Američani trdijo, da je v njihovo bazo vdrl šest kubanskih vojakov, ki so se zapletli v spopad z ameriškim vojakom. Premier Castro je trdil, da Američanov zanika in sporočil, da je bil v incidentu ubit en kubanski vojak, ki je stal na straži. V vsej državi so mitingi, na katerih udeleženci izražajo odločno voljo, da se bodo borili, če bo potrebno, do zadnje kaplje krvi za svobodo domovine.

V Dominikani se pripravljajo na volitve. Volile bodo tudi ženske nad 25 let starosti. V imenu Organizacije ameriških držav bodo volitve spremljali posebni opazovalci, katere bo plačala OAD. Domačini že čutijo pritisk okupacijskih sil in desnice. Dominikana je dobila kredit 10 milijonov dolarjev, novi kredit pa bo odvisen od ugodnega izida volitev.

Kurirčkova pošta je šla čez Savo

Ob letošnjem Titovem rojstnem dnevu so v Zasavju 17. maja sprejeli Titovo štafeto, naslednjega dne pa kurirčkovo pošto. Pri izvedbi obeh akcij je sodelovala domača vsa šolska mladina zasavskih šol. Letos so posebno gredočo prenosili kurirčkovo pošto preko ozemlja, ki spada v območje Združenja borcev Savo pri Litiji, kjer deluje dvorazredna šola. Šavljani so prevzeli pošto na Titni pod Sveto goro, kjer so nekdanji vodile kurirske poti; kurirska pot je šla po kurirskem kanalu med Ponočičami in Mačkovo ter vasio Savo na levem bregu Save, pa preko vode na desni breg pri Spodnjem Logu in samostnem zaseлку Talobu. S Titne je vodila pionirje kurirska pot na Podbukovje mimo Kunčevega mlina. Med vojno je bilo tu partizansko zaklonišče, zato so Nemci starega Lojzeta Kunča, mlinarja, ki je imel moko za partizane, odpeljali iz mlina in ga v bližini ustrelili. Patrulja je nato šla v vas Cirkušče ter se ustavila pri plošč, ki je postavljena v spomin treh padlih partizanov: Jožeta Presterja, Cirila Cerarja in Franca Ožine.

Potem ko so pionirji-kurirji prišli k Mačkovi in Ponočičam, so svoj »posel« opravili v slogu nekdanjih kurirjev. V Savo so vrgli tri kamenčke in brodarji onstran

vode so zaveslali preko in sprejeli mlade kurirje. Ko je coln dosegel sredino reke, so potnike pričeli pozdravljati pionirji osnovne šole Save, ki so se zbrali ob vodi. Nato so se mladi zbrali pri logarnici go-

Smukov Tone-Tomaž je bil med prvimi partizanskimi colnarji v Spodnjem Logu pri Litiji. Coln za partizanske prevoze so izdelali na skrivaj na podu sosedja Miška PETERKE. Toneta so Nemci odpeljali v taborišče v Nemčiji, od tam se ni več vrnil. Na Smukovi hiši je danes spominska plošča: Tonetov brat Matija pa čuva bratovo sliko kot dragocen spomin. Foto: Jože Zupančič

zdarja Iskre in izvedli lep program. Potem so jim pripovedovali stari partizani, kako so med vojno gradili čolne, seveda na skrivaj, in z njimi prevažali kurirje, bolnike, borce preko Save. V Spodnjem Logu so takrat imeli več čolnov, ki so jih skrivali po hostah in pod mostom v Talobu; ko pa je bilo treba prepeljati naše ljudi čez reko, so bili brodarji vedno na mestu.

Letošnja kurirčkova pošta je bila Zasavljanom prijetno doživetje, ker je šla po pravi kurirski poti čez Savo. J. Zupančič

Poizvedujemo

Iščem tovariša Franca Lavriča doma nekje z Dolenske ali Notranjske. Spomlad l. 1944 je bil zaprt v ljubljanskih zaporih, nato pa so ga skupino zapornikov z vlakom odpeljali v Ribnico. Tam se zaporniki pobegnili; med njimi je bil tudi tovariš Lavrič.

Jože Lavrič, Gregoričeva ul. 10 Ljubljana

Prosim tovariša Janka Cernigoja za naslov. Ze več kot petnajst let se nisva srečala in bi si rad z njim dopisoval.

Pavel Jordan-Matušek Rogaska Slatina 49, p. Rogaska Slatina

Kako uskladiti potrebe s pičlimi sredstvi?

V novogoriški občini je bila dne 15. aprila letos ustanovna skupščina ZZZB NOV. Udeležili so se je skoraj vsi izvoljeni delegati, ki so na njej odkrito govorili o svojih težavah in priporočilih, da bi bilo težav in problemov manj.

Med dvema letnima skupščinama je umrlo 150 članov. Poslovali so se za vedno, vsak z nekim neresenim problemom in z zavestjo, ki jo je potrpežljivo nosil, češ tega in onega se nismo dosegli, upajmo, da bo jutri bolje.

Krajevna zborovanja Zveze borcev, ki so bila marca in aprila letos, so bila najbolje obiskana množična zborovanja. Na teh zborovanjih so člani ZB obravnavali tako gospodarska in družbena kakor tudi lastna »borčevska« vprašanja. Popolnoma velja trditve, da so bila prav borčevska zborovanja v zadnjih letih zborov volitev, ki niso nikjer tako številno obiskani, niti tako bogati in uspešni.

Pa je cela vrsta neresenih zadev in problemov, ki doslej niso mogli biti rešeni in ki verjetno tudi še kmalu rešeni ne bodo, ker ni denarja. Borili se je treba za to, da bi številni otroci po vojni umrlih borcev dobili nekakšno štipendijo za pot do poklica; za vsaj 200 borcev, ki niso v rednem delovnem razmerju, bi bilo treba poskrbeti, da bi prišli do primernega stanovanja; več kot 400 prošenj je na Zdrženju, kjer borci prošjo posojilo, da bi si popravili slabo streho nad glavjo; le po 30 borcev more letno na topiško in kilmatsko zdravljenje, medtem ko jih po 120 do 150 letno umre; vsaj 1000 kmetov-borcev je takih, da so potrebni takojšnje zdravstvene zaščite; številnim borcev je letos ukinjena priznanina, čeprav njihovi prejemki že doslej niso bili veliki; številne so matere in vdove, ki prejemajo simbolično vsotico »za spomin« na svojega padlega.

Pa imajo ljudje še vedno zaupanje v družbo in v organizacijo. V največjem številu so se tudi letos in lani in prej vsa leta redno udeleževali vseh sestankov in zborovanj svoje organizacije in še drugih. Navajeni so tako. Mislijo, da je treba biti zvesti.

Iz takih ljudi je sestavljeno tudi občinsko Združenje ZB NOV v Novi Gorici. V 46 krajevnih organizacijah ZB je združenih: 8619 članov ZB, 2004 invalidski upravičenci ter 1586 rezervnih oficirjev in podoficirjev. Okrog 70 članov je v sekretariatu in 9 komisijah, med katere je porazdeljeno delo te organizacije. Upravno delo za vse to opravljajo še štiri osebe (dva invalida in dve ženski). Prvačunska sredstva, ki jih letos občinska skupščina zagotavlja z vsem razumevanjem in z veliko težavo, so naslednja:

— za osebne prejemke in funkcionalne izdatke	123.557,00
— za invalidsko varstvo, varstvo borcev in stanovanja	4.099.750,00
skupaj	4.223.307,00

Na drugi plenarni seji (17. V.) so si prisotni prizadevali, kako bi šte-

vilne pereče potrebe Združenja uskladili s pičlimi sredstvi, s katerimi letos morejo računati. Ker bo npr. stanovanja mogoče uspelo priskrbeti le kakim 15 članom, je razprava zaslala celo v ugibanja, koliko bo od loterijske kvote odpadlo na novogoriško občino.

Delovni ljudje novogoriške občine no npr. lani ustvarili nad 25 milijard narodnega dohodka in starih dinarjev. Za kritje številnih potreb življenjski sok zdravemu drevesu, družbene potrebe pa občina razpolaga le z 2 milijardami in 300 milijoni starih dinarjev. Zlostno je, da morajo borci, ki jim to in ono manjka za najosnovnejše življenjske potrebe, ugibati, koliko bodo morda dobili od loterijske kvote. Kdor dela in ustvarja, naj vendar toliko dobi, da mu ne bo treba računati z loterijo.

Pred leti so bili prav člani ZB tisti, ki so zavestno in uspešno izpolnjevali zahteve časa: »urjenje oblasti«. Zgradili in uredili so to oblast, ki bi naj uveljavila načela socialistične družbe. V okrilju te oblasti pa se je razrasel birokratizem, ki kakor zajedalski bršljan sesa življenjski sok zdravemu drevesu. Sino na začetku izvajanja družbene in gospodarske reforme. Član Združenja ZB NOV v Novi Gorici je prišel, da je naloga članov te organizacije sedaj v tem, da pomagajo radikalno odstraniti zajedavce na debilu zdravega drevesa.

Pa to ni problem le v novogoriškem združenju ZB. Poglavitne lastnosti borcev — ne vem kje in kako smo se jih navzeli — so brezmerno zaupanje, potrpežljivost in skromnost. Te lastnosti in navade so tako velike in očite, da se nekateri že kar igrajo z njimi. Kako dolgo bo to še trajalo? C. Z.

Zbor koroških in gorenjskih partizanskih kurirjev

Pohod bivših slovenskih partizanskih kurirjev TV postaja je s svojim tradicionalnim pohodom tudi letos dal svoj pečat prireditvi »Po poteh partizanske Ljubljane«.

Kurirji so 7. maja kljub slabemu vremenu pohiteli to pot na Gorenjsko. V Kranju jih je pričakala na trgu ogromna množica. Tu so patrole položile venec pred spomenikom padlih borcev in nato pohitele v Tržič. Tržičko prebivalstvo jim je pridrelo navdne svečan sprejem. Na častni tribunji je bil poleg predstavnikov tamkajšnjih družbenih organizacij in vojske tudi predsednik Zveze koroških partizanov Karel Prusnik-Gaspar. Poseben pečat temu slavnemu dogodku je dalo srečanje z bivšimi soborci-kurirji iz Avstrijske Koroške, ki so prvič v naši svobodi prihiteli prek meje na tovariško srečanje. Neopisna radost je vzkipela pri tem navdne prisrčnem sprejemu mesta Tržiča.

Se bolj svečan trenutek pa so doživeli pionirji šole v Lomu pod Storžičem. Kurirske patrole so jim podarile prapor. Pionirski odred se je preimenoval v »Odred G-34 Lom pod Storžičem«. Podjetje Slovenija-Sport je odredu poklonilo telovadno pripomočke. Državna založba Slovenije pa knjižnico.

Kurirske patrole so na svojem pohodu pri spominskih obeležjih polagale vence.

V Domu pod Storžičem je kurirske patrole obiskal nekdanji ko-

mandant NOV Slovenije narodni heroj Franc Leskošek-Luka. Skupno s kurirji se je udeležil komemoracije pri spomeniku padlih borcev pod Storžičem, nato pa je v družbi bivših kurirjev iz Slovenije in s koroške prisostvoval kulturnemu programu, ki sta ga izvajala bivša kurirja Pavle in Igor.

Naslednji dan zgodaj zjutraj so kurirske patrole pohitele na Podlublje, kjer so skupaj z jugoslovanskim konzulom in Avstrijskim Pirkovcem položile venec k spomeniku žrtvam nekdanjega taborišča, podružnice Mauthausena.

Mnogogrede so patrole položile venec pri spomeniku v Radovljici in ob 11. uri vkorakale v Ljubljano, kjer jih je na Trgu revolucije navdušeno pozdravila velika množica ljubljancov.

Popoldne je v Filharmoniji predsednik Združenja borcev NOV Slovenije Franc Leskošek predal bivšim kurirjem kot priznanje za razvijanje partizanskih tradicij prapor, ki ga je prevzel v varstvo bivši komisar TV postaje Ludvik Kukavica in obljubil, da bodo bivši kurirji s tem praporom še naprej razvijali tradicije NOB.

Ob koncu pa se odbor partizanskih kurirjev toplo zahvaljuje organizatorjem sprejema v Tržiču in vsem tistim podjetjem, ki so nudili vso materialno pomoč, da je ta X. pohod res veličastno izvršil svojo nalogo. Ludvik Kukavica

Za sodobni turizem jogi

Pazite na zaščiten znak!

Za vse navete in pojasnila smo vam vedno na razpolago.

TOVARNA POHISTVA NOVA GORICA

Naši izdelki so lahki, praktični in udobni, zato so zelo primerni za opremo turističnih sob.

Z njimi boste zadostili tudi okusu najbolj zahtevnih inozemskih turistov.

NA VASO ZELJO VAM SPOROČIMO NASLOV NAJBЛИЗЕ TRGOVINE, KJER SI JIH LAHKO OGLEDATE.

Z njimi boste zadostili tudi okusu najbolj zahtevnih inozemskih turistov.

Obiskal sem znano partizansko vas in jo čez nekaj ur zapustil razočaran.

Zakaj?

Vas je bila od začetka vstaje do osvoboditve znana kot močno in zanesljivo oporišče partizanov. Njeni prebivalci — mali kmetje in gozdni delavci — so že leta 1941 prisluhnili glasu Osvobodilne fronte. Vključili so se v boj proti okupatorju in domačim izdajalcem, ker so vedeli, da ne gre za nacionalno, temveč tudi za socialno osvoboditev. Vas je odprla svoje srce

ZAKAJ?

vsem borcev za svobodo, zaradi česar se je okupator poleti 1942 zverinško znesel nad njo: požgal je mnogo poslopij, zdrave moške je pobil, druge pa odvlekel v internacijo; doma so ostali le otroci, nekaj žensk in starci...

Vaščani pa niso klonili pred nasiljem. Po kapitulaciji Italije se je revolucionarna plamenica med njimi še bolj razplamtel.

Spominjam se, kako se je takrat razcvetela v vasi kulturno-prosvetna dejavnost. Imeli so mladinski pevski zbor, ki je skoraj vsak teden nastopil na kakšnem mitingu, prirejali so igre, predavanja itd. Z najskromnejšimi sredstvi so znali ustvariti prijetno razpoloženje zase in za partizanske borce, ki so prisostvovali njihovim prireditvam. Mladina se je ob večerih zbirala v šoli. Šolski upravitelj je bil aktivist, ki je čez dan poučeval

otroke, večere pa je posvečal odraslačaji, mladini. V šoli je zavnel nov duh: že zdavnaj pred osvoboditvijo oz. koncem vojne. Če se je vasi približal sovražnik, se je učitelj z drugimi aktivisti vred umaknil in učenci so odšli domov, ko pa je nevarnost minila, se je šola spet nadaljevala. Vas je bila enotna in napredna kot malokatera.

Kako pa je v tej vasi danes?

Prva novost, ki jo opazi nekdanji partizan, je zadržni dom. Nihče ne ve, zakaj se tega posloplja še zmerom drži to ime, ko sta v njem samo zakajena gostilna in prodajalna; človek bi težko našel kakšno vzročno zvezo med zadržno mislijo in tistim, kar je v prostorih tega »zadržnega« doma. In se vpraša: zakaj ne bi bila gostilna tam, kjer je bila nekoč (v privatni hiši), prostore v zadržnem domu pa bi porabili za kaj drugega?

Toda čemu bi iskali prostore, ko jih imajo v šoli več kot dovolj! Šola je namreč že nekaj let prazna, ker jo je izpraznila šolska reforma. Otroci se vozijo v drugo, večjo šolo, dvajst kilometrov daleč. Občinski možje menijo, da je bolj rentabilno, če plačuje občina prevoz otrok v šolo, kot pa če bi vzdrževala staro šolo, ustanovljeno v minulem stoletju, in plačevala učitelja. In pa pouk je v večji šoli bolj »kvaliteten«, pravijo.

V šolskih prostorih, kjer je nekoč od jutra do večera odmeval živčev, predejo pajki, mreže. Vse je tiho in prazno okrog častitljive šolske zgradbe, le vrabci čivkajo na strehi in lastovke si že zmeraj pletu gnezda pod napuščem. In šolska okna zro tako otožno, tako očitačoče po dolini...

O kakšni kulturno-prosvetni dejavnosti v vasi ni govora, nanjo je ostal samo še spomin, ovekovečen v zaprašenem zvezku krajevne kronike.

Ob tabornem ognju

Tudi bivši borci NOV se več ne zbirajo, odkar nimajo več v vasi krajevne organizacije. Nekje za vasio je spomenik, pravzaprav grobišče padlih partizanov, ki spričo neugodnih vremenskih razmer žalostno propada. Ob odkritju so svečano obljubili, da ga bodo čuvali, zdaj pa je pozabljen. Pravijo, da zato, ker bivši borci nimajo več v vasi krajevne organizacije! Sicer pa na spomenik redkokdaj nanese pogovor. Veliko več pa je slišati o pokojninah in priznavalnihah, da ima ta preveč, oni premalo, da ta in ta ni zaslužil dvojnih let itd. Kaj malo se pogovarjajo o tem, kako je bilo med vojno v vasi in kako bi partizanske, revolucionarne tradicije prenesli na mlado generacijo, da ne bi nasedala mističizmu in drugim negativnim vplivom.

Da ne bo kdo mislil, da vlada v vasi revščina! Revščina — ko ljudje včasih še za sol niso imeli — je bila nekoč, pred vojno, zdaj je ni več. Socializem je tudi temu kraju prinesel boljši kruh. Zato nekdanjega partizana, ki je hodil tod med vojno, tem bolj pekl vprašanje: zakaj je vas v kulturnem in političnem pogledu tako mladena? Morda zato, ker nima več šole? Morda zato, ker je za občinske veljake nekje na koncu sveta? Ker je nihče ne obišče?

Vaščani — posebno mladina — so sicer večkrat deležni obiska, toda ne z občine... E. Č.

Štirje, ki so nosili kurirčkovo pošto

Letos so se slovenske kurirske poti združile pod Muzejem NOB. Z Dolenjske, Gorenjske, Štajerske in Primorske so prinesli pionirski kurirčkovo pošto. Tu so kurirske torbe s pozdravi predsedniku Titu izročili predsedniku republiškega odbora ZZZ NOV tovarišu Francu Leskošku-Luki. Cast, da so kurirske torbe nosili zadnje metre sicer dva tisoč kilometrov dolge poti, je doletela štiri ljubljanske pionirje in te smo pobrali o tem in onem:

BORIS RADOSAVLJEVIČ: Jaz sem prinesel kurirsko torbo s pozdravi štajerskih pionirjev. Naša šola — osnovna šola Vide Pregarčeve — jo je prejela od

Bogdan Jurkošek

učimo toliko tuje zgodovine, ker mislim, da nam je zgodovina narodnoosvobodilne vojne bližja in zato tudi bolj zanimiva.

JURE PETRIN: Od štirih pionirjev, ki so zadnji nosili kurirčkovo pošto, preden smo jo izročili tovarišu Leskošku, sem najmlajši. Oni trije so stari že po 14 let, jaz pa le deset. Mi smo si oprtali torbo, ki so jo napolnili s pozdravi gorenjskih pionirjev. Seveda nismo pozabili dodati tudi svojih pozdravov — pozdravov pionirjev osnovne šole Borisa Kidriča. Rad imam dve stvari: partizanske zgodbe in letalstvo. Zato ni čudno, da so mi najbolj všeč partizani — letalci. Letalcev res ni bilo mnogo, zato pa so bili vsi juna-

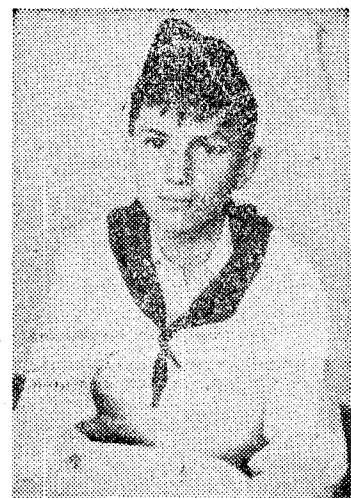

Jure Petrin

sosednje moščanske šole. Vesel sem, da je prav mene doletela čast nositi torbo zadnji del poti. Se posebej pa sem zadovoljen ker sodelujem v manifestaciji, ki obuja partizansko zgodovino. Zgodovina mi je namreč od vseh predmetov najbolj pri srcu, še posebej pa zgodovina NOB in komaj čakam, da jo bom prihodnje leto imeli v rednem šolskem programu. Prihodnje leto pojdem namreč v osmi razred.

BOGDAN JURKOŠEK: Sem z osnovne šole Oskarja Kovačiča na Viču. Potem ko smo prejeli dolenjsko kurirsko torbo in dodali še svoje pozdrave ljubljenski predsedniku, smo del poti tudi prevzeli — po Ljubljani. Bilo mi je sila všeč, da sem za nekaj časa postal partizanski kurir. Najraje namreč berem partizanske zgodbe, ki so mi tako všeč, da mi tudi sam zares takoj oprta torbo in se javil prvi partizanski enoti, če bi bilo potrebno. Težko je sicer primerjati, saj je bila kurirčkova pošta le igra, toda zdi se mi, da bi bil lahko prav tako dober, kot so bili pionirji-kurirji med vojno.

TONE VESIČ: Naša šola je v Šiški. To je osnovna šola Richarda Jakopiča, nosili pa smo kurirčkovo pošto s Primorskega. Našo nalogo smo vzeli sila resno in se izogibali »zasedam«, ko da bi šlo zares. No, ni mi bilo težko posnemati pravih kurirjev, ker zelo rad poslušam partizanske zgodbe, ki mi jih pripoveduje stari oče — partizan. Če bi bil danes v naši deželi okupator, bi se brez pomiselnosti pridružil borcev za svobodo. Priznam, najrajši bi bil kurir! Žal mi je, da se v šoli

Tone Vesič

ki. Sicer pa so bili junaki vsi partizani, kar vem iz zgodb, ki mi jih je pripovedoval stric. Ta je bil tudi kurir.

Tako so pripovedovali pionirji — kurirji potem, ko so v imenu štirih glavnih smeri kurirčkove pošte predali torbe tovarišu Francu Leskošku-Luki. Tople pozdrave in čestitke predsedniku Titu, s katerimi so kurirske torbe napolnili vsi slovenski pionirji, je v Beograd poneslo 20 pionirjev iz 20 slovenskih občin. V Belem dvoru na Dedinju jih je sprejel tovariš Tito skupaj z več sto pionirji iz vseh republik. V imenu delegacije slovenskih pionirjev mu je čestital pionir Janko Zavolšek iz Velenja, v imenu kurirčkove pošte pa je raportirala

Marija Smolič, učenka 7. razreda osnovne šole »Danila Kumra« v Ljubljani. Tovariš Tito je podpisal prvi kurirski dnevnik, nato drugega, tretjega.

— No, koliko dnevnikov pa imate, je vprašal hudo mučno. Pionirka Marija je hitro povedala:

— Štiri, ker je naša kurirčkova pošta potovala po štirih progah: po Gorenjski, Štajerski, Dolenjski in Primorski.

— Kdo pa je že tule podpisal? je hotel vedeti tovariš Tito.

— To je naš Franc Leskošek-Luka, je hitela pionirka Marija.

Nato je tovariš Tito zbrane pionirje povabil na zakusko in se z njimi pristržno pogovarjal.

Boris Radosavljevič

Milivoj Tešić obsojen na 20 let strogega zapora

Po tridnevni razpravi je petičanski senat okrožnega sodišča v Titovem Učilu obsodil Milivoja Tešića zaradi njegovih vojnih zločinov na smrtno kazen z ustreliivjo, ki so jo nato spremenili v kazen strogega zapora v trajanju 20 let.

O Tešiću, ki je živel po vojni v Radečah pri Zidanem mostu in si našel ime Mile Pešić, je »TV-15« obširno poročal meseca aprila v članku pod naslovom »V Radečah so redili gada na prsih«.

Logaški pionirji so sprejeli kurirčkovo pošto

17. maja popoldne so pionirji — kurirji sprejeli kurirsko torbo od svojih sosedov, pionirjev iz Laz. Potem ko so se po partizansko poslovali, so ponosno odkorakali proti Logatcu. Toda glej, padli so v zasled. Pokalo je tako kot med vojno in pionirji so se sponili svojih vrstnikov, ki so skozi sovražnikov ogenj nosili važno pošto. Kurirsko torbo so nato srečno prenesli mimo zasede in slavnostno prikorakali pred šolo.

»Kako lepo je biti kurir«, si je mislil Drago, ki je nesel torbico. Kurirje je pred šolo pričakal glas harmonike in stotina rok so jim pliskale v pozdrav. Pevski zbor je zapel več pesni borbe in dela. Na slovesnosti pa so bili tudi nekdanji borci. Kurir Vojko je po proslavi pripovedoval o prvi kurirski poti, po kateri je hodil še kot fant istih let kot zbrani poslušalci.

»Bilo je leta 1942. Moj tovariš Marinko je predlagal, naj bi partizansko pošto nesel proti Zirem; razpoznavni znak je bilo trikratno skovikanje sove. Vzel sem pošto, jo zašil v kapo in se odpravil na pot. Nekoliko strahu mi je noč pognala v kosti, ko sem se oddaljil od zadnjih hiš, toda kmalu sem ga premagal. Naletel sem na domobrance in jih obšel. Zaslišal sem dogovorjeno skovikanje in kmalu našel kurirja iz Dolomitov; izročil sem mu pošto. Ko sem se vračal proti Vrhniku, sem srečal okrog sto Italijanov. Obstopili so me in zasuli z vprašanji. Ko sem se jim zlagal, da sem bil pri teti, so me izpustili.«

Pionirji iz Logatca so se razšli, ponosni na lep dan, ki so si ga lepega napravili sami. V njihovih srcih je sijal kot sonce.

naši težki preteklosti. France enako dobro kot slovensko in srbohrvatsko govori špansko, francosko ali nemško. Če je potrebno, bo podal razlago tudi v ruščini, poljščini ali italijanščini.

Teh jezikov se ni naučil v šolah rodni Jesenic, kjer je obiskoval osnovno in kovinsko vajensko šolo, niti v kakšni drugi izobraževalni ustanovi, pač pa v strelskih jarkih Španije, taboriščih v Franciji in Nemčiji, v beloruskih gozdovih in na bojiščih Poljske in Nemčije, kot pripadnik sovjetske armade. Trideset let je trajala ta šola brez šolskih klopi, ki jo je preživljal v vonju smodnika, izstradan, prezeblen, ranjen — na tisoče kilometrov daleč od doma, pod zastavo revolucije, ki ga je spodbujala in mu dajala moči, da je vztrajal do danes.

Ko letos proslavljamo 25-letnico vstaje naših narodov proti fašističnim zavojevalcem, se spominjamo istočasno še ene obletnice — tridesetletnice začetka španske državljanske vojne.

Oba dogodka sta pomembna mejnika tudi v življenju Franca Prevca. V življenjepis tega moža bodo ti dogodki ostali napisani še posebno podrobno, saj je bil sam z vsem svojim bitjem prisoten kot aktiven udeleženec.

SPOMINI ŠPANSKEGA BORCA FRANCA PREVCA

Muzej talcev v Begunjah na Gorenjskem, nekdanjo nacistično mučilnico, je doslej obiskalo na stotisoče ljudi iz vseh krajev sveta. Vse te pa je na vhodu v muzej sprejemal in vljudno vodil po temačnih hodnikih in celicah upravnik, oskrbnik in vodič — majhen, skromen in dobrasrčen šestdesetletni Franc Prevca.

Razen domačinov in njegovih osebnih znancev najbrž nihče ne pozna tega postrežljivega moža in gotovo niti ne sluti, da je leta eden izmed redkih preživelih gorenjskih prostovoljcev, ki so se borili pred tridesetimi leti v Španiji.

Težko si je predstaviti to razmeroma šibko, majhno osebnost, s tako bogato revolucionarno preteklostjo. Še teže pa bi si lahko zamislili, koliko življenjske moči, odločnosti in hrabrosti je skrito v njem. Le svetlikajoče se oči v izbrzdanem obrazu izdajajo opazovalcu pogum in odločnost. In ko spregovori, ga kmalu spoznamo. Njegove jasne in logične besede, ki jih s sposobnostjo predavatelja, z obilico podrobnosti posreduje obiskovalcem muzeja, odkrivajo njegovo razgledanost in kulturo. Z lahkoto se prilagaja okolju, bodisi da ima opravka s kmetom, delavcem, študentom, zdravnikom ali pa diplomatom. Tudi jeziki mu ne delajo težav. Vsakemu lahko izpove resnico o

Kako je zakoračil v te dogodke, naj nam osvetli njegov spomin, ki je pripomogel, da je nastal ta zapis.

Se preden je začel dobro hoditi v šolo na Jesenicah, sta mu umrla oba roditelja. Devetletnega Franca je vzel k sebi njegov stric, strog starokopiten izdelovalec sodov, ki je skrbel zanj, dokler ni končal šole in stopil v železarno za strgarskega vajenca. France je na Jesenicah obiskoval tudi večerno obrtno šolo in se tako usposobil za kvalificiranega strgarja.

Veselo je do letalstva ga je 1927. leta pripeljalo v vojaško letalsko šolo, kjer je po končanem šolanju postal pilot — narednik. Mladi letalec se je v tem času seznanil s nekim Jugom, prav tako pilotom — narednikom, s katerim sta si postala stasoma zaupna tovariša. Jug je bil komunist. Revolucionarno prepričanje je že takrat prenašal na Prevca in mu tako vzbujal zanimanje za marksizem. Nekega dne so Juga iznenada aretirali in ga obtožili prevratniškega delovanja proti državi, vojski in kralju. Postavili so ga pred vojaško sodišče. Vse je kazalo, da bo Prevčev tovariš obsojen na najvišjo kazen — 20 let robije. Toda Prevcu je v zadnjem trenutku, čisto po naključju, uspelo priti do Jugovega kovčka, ki je bil poln marksistične literature in raznih partijskih dokumentov. Skrivaj je odnesel kovček in vse gradivo uničil. Tako je uničil vse dokaze obtožbe in rešil prijatelja, ki je potem dobil 6 let ječe. Potlej se nista nikoli več srečala.

Posledica druženja z Jugom in napredne miselnosti, ki jo je preveč očitno izražal, je bila, da so tudi Prevca 1933. leta vrgli iz vojnega letalstva. Po petih letih vojaškega življenja se je spet znašel na Jesenicah. Dolgo je moral pritiskati na kljuko v železarni in po drugih podjetjih, pripravljen prijeti za vsako delo; končno je s posredovanjem svojega bratranca, uslužbenca železarne, dobil delo v valjarni na Javorniku. Takoj se je začel družiti z naprednimi delavci, ki so ga kmalu sprejeli v sindikalno organizacijo SMRJ (Savez metalških radnika Jugoslavije), ki so jo vodili komunisti. V znani stavki jeseniških in javorniških železarjev se je udeleževal kot član stavekovnega odbora. Režim jo je ocenil kot politično demonstracijo komunistov in temu primerno ukrepal. Delavce, ki so osem dni vztrajali v tovarniških obratih — tam so tudi spali, so obkolile močne žandarmerije in policijske straže, ki so skušale preprečiti dostop drugih meščanov in družin stavekajočih, vendar se jim to ni posrečilo. To pot, se spominja Prevca, se je pokazala popolna solidarnost jeseničanov. Trgovci, gostilničarji in obrtniki so vse te dramatične dni preskrbovali delavcem s hrano in tako prispevali, da se je stavka razmeroma ugodno končala. Delavci so dosegli petdeset odstotkov zahtevanih pravic, kar je bil za tiste čase velik uspeh.

Leto dni pozneje je svetovno javnost pretresla vest, da se je v Španiji vnela vojna. Jeseniški komunisti niso stali križem rok. Na svojem skrivnem zbirališču pod odrom pri Jelenu so

se posvetovali o svojih nalogah. Pritegnili so precej naprednih delavcev. Na poziv Koralterne, da je treba pomagati španskemu narodu, so sklenili, da greva skupina devetih prostovoljcev, med katerimi je bil tudi Prevca, takoj na pot. Pod vodstvom znanege revolucionarja in komuniste Jožeta Gregorčiča so neopazno zapustili svoja delovna mesta in skrivaj odpotovali v Split. V neposredni bližini dalmatinskega glavnega mesta se je jeseniška deveterica pridružila prostovoljcem iz vseh krajev Jugoslavije. Bilo jih je 480, ki so čakali na odhod v Španijo. Po dogovoru bi jih na odprtem morju med otokoma Brač in Hvar morala čakati francoska ladja, ki naj bi jih prepeljala v Španijo. Pod okriljem noči so se vkrcali na ribiške čolne in odveslali na gladino. Toda čakali so zaman. Francoske ladje ni bilo nikjer. Razočarani pro-

stovoljci so trudni, lačni in žejni odveslali na Brač, da bi si tam našli hrano. Na otoku so jih iznenada obkolili žandarji. Očitno jih je nekdo poslal, ki je vedel za to operacijo. Vmes je bila izdaja. Ujetnike so natrpali v policijske ladje in jih odpeljali v Split. Šest dni in noči so jih brez vsakega zasllišanja imeli zaprte v carinskih skladiščih. To pot so jim prikočili na pomoč splitski delavci, ki so jih oskrbovali s hrano in drugimi potrebščinami. Iz Splita so jih po krajevnih pristojnostih in narodnosti odposlali z vlaki v vse smeri. Prevca je z drugimi slovenskimi in hrvaškimi prostovoljci prispel v Zagreb. Sele tu so jih policijske oblasti zaslišale in jim vzele prstne odtise, nakar so jih vtaknili v zapor.

Se preden so jih na policiji zaslišali, so se domenili za takotko svoje obrambe. Zasliševalcem so vsi izjavili, da so ekonomski emigranti, ki so želeli v Francijo na delo. Po osmih dneh so vse slovenske prostovoljce odpeljali v Ljubljano. Ponovila se je zasliševanja na policiji, od koder so jih vključene kot zločince, pod stražo po osmih dneh prignali na Jesenice. (Nadaljevanje prihodnjice)

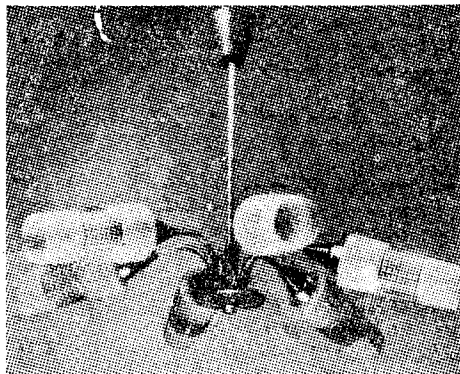
po izredno ugodni ceni

N. din 5,70

za m / 80 cm

DAMAST

iz česanega bombaža v 7 pastelnih barvah za posteljno perilo, pižame, bluže itd.

»SIJAJ«

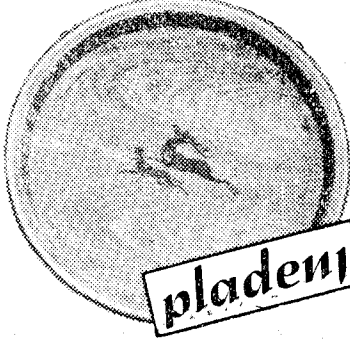
RAZSVETLJAVA — GALVANIZACIJA HRASTNIK

IZDELUJE:

● lestence, stenske, namizne in viseče svetilke, plafonerje za opremo stanovanjskih in poslovnih prostorov. Nove estetske oblike — solidna izvedba!

Za darilo

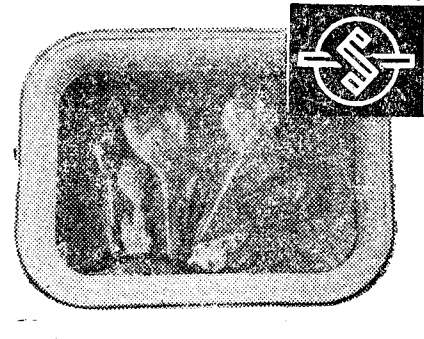
pladenj

SATURNUS

nepogrešljivo v gospodinjstvu!

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Vojaške zanimivosti

Novo protitankovsko orožje

Na poligonu »Redstone« so pred kratkim končali preizkušanje dveh različnih novega protitankovskega orožja. To je tako imenovani MAW, ki bo postalo sestavni del

Z VODOM PROTI
BATALJONU

Sovražnik je krenil v ofenzivo proti Kozari 10. junija 1942. leta zjutraj. Prva krajiška brigada, ki so jo bili pravkar ustanovili, se je takrat zadrževala tik pred sovražnikovo postojanko Banjaluko, na hribu Brankov-

so prvi oddelki približno dva kilometra dolge sovražnikove kolone prišli do vasi, je prihitel tudi vod, ki ga je bil zahteval vodja ogledniške skupine. Vseh partizanov je bilo približno trideset.

načrt 150 metrov stran, nas niso opazili, ker je bila pot z našimi položaji vdolbena približno pol metra globoko.

Vodja ogledniške patrulje je zakričal: »Ogenj!« Odjeknila je salva. Trideset borcev s tremi puškomitraljezi in nekaj brzo-strelkami je napadlo bataljon, v katerem je bilo kakih 600 mož. V sovražnikovih vrstah je prišlo do hude zmede. Mnogi so začeli bežati. Na hribčku je ostalo kakih 90 vojakov in oficirjev, še več pa jih je bilo ranjenih in so se valili po bregu navzdol proti svoji glavnini.

Ujeli smo 36 vojakov in enega oficirja, zaplenili pa ves pretež s štirimi vozovi in desetimi konji, razen tega pa še mnogo municije in bomb. Boj je bil končan v petnajstih mi-

nutah, sovražnikova glavnina se medtem sploh ni znašla in ni skušala ničesar storiti.

Ogledniki so tako zvedeli, katere sovražnikove enote so krenile proti Prijedoru, zvedeli smo za njihove namere, brigado

pa smo oskrbeli z municijo in orožjem, med katerim smo našli tudi prve lahke minomete. Pri vsem tem pa nismo imeli prav nobenih izgub.

Generalmajor
DRAGUTIN STANIC

ZAHVALA

Dne 11. maja, ko slavi Grahovo svoj krajevni praznik — v spomin na prvi partizanski napad — je krajeva organizacija ZB NOV in VVI poslala k meni na obisk delegacijo bivših borcev. Bil sem prijetno presenečen, saj sem nemočen invalid, privezan na posteljo že 16 let. V vseh letih me je obiskalo le malo mojih bivših soborčev, s katerimi sem v vojnih letih delil dobro in slabo. Zato sem bil tega obiska še posebno vesel. V vedrem razpoloženju, obujanju spominov in ob prijetnih zvokih harmonike sem preživel nedeljski popoldan.

Tovariši, pridite! Vesel sem, če me kdo obišče, še posebno pa sem vesel obiska soborčev.

Krajevni organizaciji ZB NOV in VVI Grahovo še enkrat iskrena in topla zahvala.

Danilo Tomšič
100-odstotni invalid
Grahovo 41 pri Cerklju

Fotografija z vprašajem

Fotografijo, objavljeno v 16.—17. številki »TV-15« nam je pojasnil Frane Bogataj, Groharjevo naselje 5 — Stara Loka: V hiši na sliki je bil ustanovljen štab jeseniško-bohinjskega odreda. Prvih dveh z leve ne poznam. Tretji je tovariš s partizanskim imenom Cuk. Bil je intendant odreda; sedaj stanuje v Gorenji vasi pri Ratečah. Četrti je Janez Čeferin iz Farjega potoka — po domače Marinkovec — kjer je bila ustanovljena Prešernova brigada. Nekaj časa je bil komandant in nato načelnik odreda. Peti v sredini sem jaz; nekaj časa sem bil komandant zaščitne čete odreda in v 1. bataljonu, nato sem šel v VPD. Šesti, Zlatko iz Divače, je bil kurir. Sedemu tovarišu je ime Miha; poprej je bil v Prešernovi brigadi. Osmega tovariša ne poznam. Zadnji je Pavle iz Senčurja pri Kranju. Bil je komandant odrednih kurirjev.

Bralce prosimo za podatke tudi k današnji fotografiji. Brčkone je nastala poleti 1944.

oborožitve strelskega voda. Z njim streljajo kar z ramen.

Prva inačica sloni na načelu samostojnega vodenja, zaradi česar ima izstrelke večjo hitrost.

Pri ugodnem tipu tega izstrelka pa je urejeno usmerjanje prek tenke žice, ki se med poletom odvijata z zadnjega dela izstrelka.

Vojaški strokovnjaki se še niso odločili, katero inačico bi bilo treba sprejeti in jo začeti proizvajati.

Oklopna vozila francoske vojske

Francoske oklopne enote so še nadalje oborožene z lahkim tankom »AMH«. To vozilo je težko nekaj manj kot 15 ton. Ima top kal. 75 mm in z njim združen mitraljez, ali pa na kupoli priročno napravo za izstreljevanje protiooklopnih raket.

Srednji tank »AMH-30« tehta 32,5 tone in je oborožen s topom kal. 105 mm, z navednim mitraljezom kal. 75 mm in s protiletalskim mitraljezom kal. 12,7 mm. V oklopnem transporterju »AMH«, ki tehta 14 ton, je prostora za 14 mož. Največja hitrost, ki jo transporter lahko doseže, znaša 65 km. Ob straneh so strelne line, skozi katere posadka vozila lahko tudi med vožnjo strelja.

Spomladi 1942 je bilo v Sloveniji kakih 10.000 zaščitnikov?

Narodna zaščita, ki jo je CK KP Slovenije predlagal že septembra 1941 in ki so jo najprej imenovali vaško zaščito, se je razvila v posebno vojaško organizacijo, tako da je skupno s partizanskimi enotami postala sestavni del slovenskih oboroženih sil. V mestih je delovala po teritorialnem (ulični in rajonski odbori OF) in proizvodnem (podjetja, ustanove, šole) načelu, na podeželju pa po teritorialnem načelu.

Zaščitniki so se sprva združevali v desetine in vode, kasneje pa tudi v čete in celo bataljone. Cenijo, da je spomladi 1942 bilo v vsej Sloveniji kakih 10.000 zaščitnikov: 1500 v Ljubljani, 2000 v njeni okolici, 3000 na Dolenjskem, 2500 na Notranjskem in 1000 na Gorenjskem in Stajerskem.

Ko pa se je 1942. leta večji del zaščitnikov vključil v partizanske enote, je narodna zaščita spremenila svojo vlogo: takrat je postala predvsem zaledna in pomožna vojaška organizacija z nalogo, da v zaledju skrbi za red in mir. Le v Ljubljani je zadržala prejšnje naloge. V zaključnem obdobju vojne je naloge narodne zaščite prevzela vojska državne varnosti, nato pa KNOJ.

cu, kakih petnajst kilometrov daleč od ceste Banjaluka—Prijedor. Partizansko poveljstvo je poslalo ogledniško patruljo na cesto, da ugotovi, kako močne sovražnikove enote prodirajo proti Prijedoru.

Ogledniki so krenili proti vasi Piskavici. Za seboj so imeli šele pol poti, ko so opazili do bataljona močne sovražnikove enote, kako se bližajo v njihovi smeri. Bataljon je bil sestavljen del gorskega polka, ki je tabo- ril v Piskavici.

Vodja ogledniške patrulje je ukazal svojim ljudem, naj se skrivoma pomikajo nazaj, hkrati pa je o sovražniku obvestil svoje poveljstvo in zahteval okrepitev, da bi lahko krenil v napad. Medtem pa se je sovražnik nepričakovano začel umikati proti Piskavici. Prav tedaj, ko

Sonce je že zahajalo. Od sovražnikovih zaščitnic smo bili le še kakih 500 metrov daleč. Med njimi in našo skupino se je dvigal hribček, vzdolž katerega je peljala poljska pot. Z nje bi imeli kot na dlani ne samo vso kolono, temveč tudi glavnino v vasi.

Sklenili smo, da bomo napadli sovražnikovo zaščitnico, ki je iznenada krenila proti hribčku. Mi smo bili bliže. Skrivoma smo zasedli položaje vzdolž poti ob vznožju hribčka. Menili smo, da je sovražnikov bataljon dobil nalogo, naj zasede vzpetino in da bo za prednjo stražo glavnini polka v vasi. Tako je tudi bilo.

Sovražnikovi oddelki so brezbržno in v neredu z druge strani prišli na hrib in začeli postavljati šotore. Čeprav so bili

ZAKAJ SEM POSTALA BOLNIČARKA?

»...Nekega dne so nas napadli Italijani. Tovariši so se pokazali zelo hrabre, odšli na položaje in se branili. Proti večeru so se morali Lahni umakniti. Takrat sem prvič videla ranjenega partizana. Gledala sem ga s sočutjem in bi mu pomagala, pa mu še nisem znala.

Prišle so tovarišice, mu izmle rane in ga na hitro obvezale. Tedaj se je v meni porodila misel, da bi tako tudi jaz lahko pomagala borcem. Želela sem postati bolničarka. Obiskovala sem predavanja in se še kar hitro usposobila za bolničarko.

Tovarišice bolničarke! Naš poklic zahteva predvsem mnogo požrtvovalnosti. Vestno moramo izvajati svoje naloge in si prizadevati, da si nenehno izpopolnjujemo znanje in tako laže pomagamo tovarišem-borcem, ki prelivajo svojo dragoceno kri v tej sveti in pravični borbi.

(»Tolminski puntar«, 1. sept. 1943)

IZ BOJEV ZA ŽELEZNIKE

»...Pred bunkerjem je obležal hudo ranjen tovariš. Mina mu je skoraj povsem odtregala

nogo. Že ves dan negibno leži med obojestranskim ognjem. Nihče ne more do njega. Švabi verjetno mislijo, da je mrtev. Tudi mi ne vemo, kaj je z njim.

Ko se je znočilo, se je bolničarka Zmaga z nekim tovarišem splazila proti njemu, toda zaradi hudega ognja iz bunkerja sta se morala trikrat vrniti. Šele četrth se jima je posrečilo, da sta prišla do njega. Bil je še živ. Noga mu je visela le še na tanki koži.

Dvignila sta ga in hotela odnesti. Tedaj je bil tudi drugi tovariš ranjen, Zmaga je kljub silovitemu obstreljevanju sama odnesla ranjenca na varno. Uspelo ji ga je rešiti. Ko sta bila že v kritju, ga je obvezala. Zdravnik pa ga je še pravočasno operiral...»

(Reportaža vojnega poročevalca Milana Medveščaka, arhiv IZDG v Ljubljani, F. 256)

ODLIKOVANJE IZ ROK KOMANDANTA DIVIZIJE

»...Bataljon je razvrščen. Dežurni oficir raportira komandantu divizije.

Odmor!

Komisar divizije pokliče bolničarko Zmago pred vrsto. Ugibamo, kaj bo.

Mirno!

Komisar bere: »Za hrabro in požrtvovalno udejstvovanje v bojih za Železnike štab 9. korpusa NOV in POJ odlikuje tovarišico Zmago, bolničarko 31. divizije, z redom hrabrosti. Smrt fašizmu — svoboda narodul«

Komandant se približa in ji pripne odlikovanje. Obrazi tovarišev so nasmejani. Vsi se še spominjajo njenega junaštva v boju in so počasi, da imajo v bataljonu tako tovarišico. Komandant, kapetan Pemc, v kratkih besedah poudari njeno junaštvo in jo vsem priporoča za zgled.

Na povelje dežurnega se razidemo. V hipu obkolimo Zmago. Nešteto rok ji sega nasproti. Vsakdo hoče biti prvi. Ko ji stisneš roko, čutiš posebno zadovoljstvo.

Krepk stisk pomeni več kot besede...»

(Poročilo Milana Medveščaka z dne 6. dec. 1944, arhiv IZDG v Ljubljani, F. 256)

Prosimo borce Gradnikove brigade, ki vedo kaj več o tej pogumni in požrtvovalni bolničarki, naj to sporoče uredništvu našega lista.

STANKO PETELJN

Veležitar

TRGOVSKO IN PROIZVODNO PODJETJE
CELJE, TRG OKTOBRSE REVOLUCIJE 3

- MLETJE ŽIT IN MLEVSKI IZDELKI
- PEKA KRUHA, PECIVA

Vrste in lastnosti jedrskega orožja

nega učinka, manjšo količino energije sestavljajo prosti nevtroni in gama žarki, ki nastanejo v trenutku eksplozije, del energije pa se pokaže v obliki gama in beta žarkov.

VRSTE ATOMSKEGA OROŽJA

Ceprav za sedaj še nimamo splošno priznane razdelitve atomskega orožja v vojaške namene, ga lahko razvrstimo v dve skupini: v jedrski eksplozivni in v jedrski eksplozivni. V jedrski eksplozivni so vključeni eksplozivni orožja, ki imajo razdaljo do cilja običajno manjšo od 100 km. V jedrski eksplozivni so vključeni eksplozivni orožja, ki imajo razdaljo do cilja običajno večjo od 100 km.

pripravljal do tega, da se razne vrste atomskega orožja med seboj močno razlikujejo glede na namen, jakost, učinek, konstrukcijo itd.

Glede namena in važnosti cilja lahko razdelimo atomske orožje na strateško in taktično. Tista vrsta, ki je namenjena za strateško uporabo, ima velik učinek (nad 500 KT), veliko področje rušenja (nad 100 kvadratnih kilometrov), seveda pa je tudi draga, zahtevnejša pri ravnanju, hkrati pa seže zelo daleč in ni treba, da bi natančno zadela cilj.

(artiljerijske) granate, atomske, na daljave usmerjevane izstrelke za celinske in medcelinske polete, atomske mine in torpeda, atomske diverzijske stroje in radioaktivne snovi, ki se uporabljajo podobno kot vojni strupi.

Po načinu bombardiranja delimo atomske bombe na take, ki z njimi z velikih višin bombardirajo teren iz letal v vodoravnem letu, dalje velja omeniti bombardiranje s posebnimi topovi ali s klasičnimi topovi večjega kalibra, ki so prilagojeni atomskim granatam, bombardiranje z raketami s prostimi ali z usmerjevalnimi izstrelki, ne glede na način usmerjanja in še pravno postavljane atomske diverzijske sredstva na

določen cilj, ne glede na sistem in način sprožitve.

Po tem, kako se sprosti energija, se da razdeliti to orožje na jedrska sredstva, pri katerih se energija sprošča s cepitvijo atomskega jedra, dalje na termonuklearna sredstva, pri katerih se energija sprošča s spajanjem atomskih jeder, in na radioaktivna sredstva, ki se uporabljajo podobno kot vojni strupi.

Glede na organizacijsko pripadnost pa poznamo organsko (formacijsko) atomske orožje, ki je v sestavi posameznih operativnih enot, in izvenorganizacijsko, ki obsega samostojne enote.

Ce upoštevamo to razdelitev atomskega orožja, lahko zaključimo, da sta povzročila nenaden pojav tega orožja in neverjetna hitrost njegovega razvoja, da ukrepi za zaščito in obrambo trenutno v razvoju zaostajajo za naglim razvojem teh uničevalnih sredstev. Zgodovina pa pozna že mnogo primerov, v katerih so rušilna sredstva v posameznih časovnih obdobjih prevladovala nad zaščitnimi sredstvi, toda samo za sorazmerno daljši ali krajši čas, zakaj to nesorazmerje je neizbežno. Kljub so po stihiskemu polju nove tehnike sčasoma obrzda vsako novo reč. Prav gotovo bodo ukrepi za sodobno obrambo in zaščito prej ali slej uspešno kljubovali tudi raznovrstnemu atomskemu orožju. Zato je treba predvsem spoznati njegove lastnosti in različnih oblikah uporabe ter ob spremembah in dopolnitvah zaščitnih in obrambnih ukrepov.

(NADALJEVANJE)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Podzemna letališča na Bavarskem — Hitlerjevo zadnje upanje

Ameriške enote, ko so aprila 1945 zasedale južni del Nemčije, so nepričakovano odkrile ogromno podzemno gradbišče. V gozdovih pri Ingolgerju na Bavarskem so opazili tri velike in skrbno maskirane betonske objekte. To naj bi bila podzemna letališča. Okrog njih je bilo videti razmetane mešalce za beton, nakladalce in raznovrstno orodje. En objekt je bil že skoraj dokončan, dva pa le na pol.

Ameriške oficirje je na vso moč presenetil pogled na tako obsežno gradbišče. Sprva niso vedeli, čemu naj bi vse to služilo. Šele potem, ko so zaslišali

strop pa naj bi bil debel šest metrov. Čezenj bi nametali prst, nato pa zasadili drevice, tako da se površje letališča ne bi v ničemer razlikovalo od bližnje okolice.

Načrti so predvidevali, da bi to letališče bilo dolgo 450, visoko 50, široko pa 200 metrov. V načrtu so imeli tudi to, da čimprej spravijo pod zemljo še naprave letalskih tovorn. Hoteli so namreč, da bi se proizvodnja novih letal začela še pred dograditvijo vseh objektov. Hitler je celo določil, naj bi mesečno izdelovali po 900 letal.

Ko je končal, je Hitler svojim gostom dal zavrteti doku-

spraševali, kakšno presenečenje jim neki pripravlja Hitler.

Ugasnili so luč, na platnu pa so se pokazale prve slike filma o dveh novih vrstah letal: prvi je bil reakcijski lovec-bombnik »Me-262«, drugi pa raketni lovec »Me-163«. To sta bila hkrati tudi prvi reakcijski letali na svetu, ki pa so jih začeli že serijsko izdelovati. Nato so videli še to, kako sta se letali dvignila s tal in leteli pod nebom.

Po končani filmski predstavi je Hitler odločil svoje goste, še prej pa jim je naročil, naj nemudoma začno uresničevati načrte.

Dr. Messerschmitt je takoj po končani konferenci odšel v neki berlinski hotel in se lotil načrtov o podzemnem letališču, medtem ko so letalski generali odpotovali na letališče Fürstenfeldbruck v bližini Münchna, da bi ugotovili, koliko dolgo stezo potrebujejo nova letala pri vzletu in pristajanju, in druge podatke, ki so jih potrebovali za uresničitev načrta o podzemnih letališčih.

Da ne bi po nepotrebnem izgubljali časa, so takoj ukazali, naj začne pripravljati dela na vseh treh letališčih v bližini Landsberga, kjer je bil Hitler, ko je bil v zaporu za kriminalce, napisal svojo knjigo »Main Kampf«.

Medtem pa so že pripravili tudi načrt o preselitvi 20.000 zapornikov iz Dachaua in drugih koncentracijskih taborišč v okolico Landsberga. Pomanjkanje tehnike so skušali nadoknaditi z rokami izčrpanih zapornikov, ki naj bi delali po štiri-najst in še več ur dnevno. Kljub vsem težavam se je delo začelo pravočasno. Messerschmittova tovarna iz Augsburga se je pripravljala na preselitev v podzemne utrdbe. Delali so s polno paro. Iz vseh delov Bavarske so s kamioni vsako noč dovažali ogromne količine cementa, ki so ga potrebovali na tem gradbišču. Nekaj tovarn v Prusiji se je lotilo izdelave veli-

kih mrež za maskiranje. Posebno pozornost pa so posvetili ukrepom, s katerimi naj bi dosegli, da skrijejo to gradbišče pred opazovanjem iz zraka. Zato so nad njim v višini kakih petdeset metrov razpeli maskirne mreže.

Po mnogih poskusnih poletih, ki so jih bili opravili v letalski bazi Fürstenfeldbruck, so ugotovili, da se raketni lovec »Me-163« lahko dvigne s tal že pri izhodu iz podzemnega letališča. Toda za »Me-262« je bilo treba na zunanji strani podaljšati vzletišče in ga maskirati z mrežami.

Medtem je tudi zavezniška obveščevalna služba v Londonu dobila nekaj podatkov o tem skrivnem Hitlerjevem načrtu. Zvezniška letala, ki so jih pošiljali nad Landsberg, niso ničesar opazila, čeprav so vztrajno in načrtno posnela vsak hektar zemeljske površine od Landsberga do Kauferinga. Fotodokumentirali so teden za tednom proučevali posnetke. Tudi oni niso mogli najti ničesar takega, kar naj bi opozorilo na kaka letališča. Naposled so si obveščevalni organi bili edini v tem, da so ta letališča — če sploh so — nevidna iz zraka.

Konec marca 1945 so zavezniška letala odvrgla večjo količino bomb na območje Landsberga. Po končani vojni so ugotovili, da ni nobena zadela cilja. Maskiranje zemljišča je bilo opravljeno tako temeljito, da iz zraka ni bilo videti nobenih razlik.

Ko so ameriške enote v aprilu 1945 okupirale ta del Bavarske, je bilo eno izmed teh letališč že skoraj povsem dokončano. Zavezniški so bili presenečeni, kako so mogli Nemci vse to opraviti v tako kratkem času.

Strokovnjaki menijo, da bi se vojna podaljšala, če bi se Hitlerju posrečilo uresničiti te svoje načrte. V tem primeru pa bi tudi zavezniški vrhli atomsko bomba bržkone na območje Landsberga, ne pa na Hirošimo.

MIHA KLINAR

PRVI VOJNI DNEVI V KARAVANKAH

5

Toda tudi strah ga počasi mineva. Ugaša ga konjak iz oficirjeve čutarice in potem še iz njegove.

»To je v takih trenutkih najboljšje zdravilo,« pravi po četrtem požirku oficir. »Brez alkohola bi ne bilo junakov, ki so sleherni trenutek pripravljani darovati življenje. Dajte, še požirek! Vaša čutarica je še skoro polna. Heil Hitler!«

»Heil Hitler!«

»Ne bojte se! Ne bova do kraja pijana. Strah drži alkohol v ravovesju s pogumom, le da je skledica poguma ta trenutek za gram težja od strahu. In to bo že čez štiri ure potrebno. Zdaj je še polnoči. Do štirih zjutraj...« mu stavek preseka strelji, nato pa eksplozije ročnih bomb, ki so odjeknile od predora.

»Za vrage, kaj pa je to,« plane oficir pokonci in ne meneč se za Pavla steče proti predoru, a že med potjo naleti na vojsko. »Kdo je ukazal umik?« zakriči.

»Ni umik. Herr Oberleutnant! S posadko pred predorom smo opravili!«

»Kdo vam je ukazal,« oficir še bolj pobesni.

»Ali niste ukazali, da moramo s posadko opraviti do štirih zjutraj. Mi smo bili urnejši!«

»Ne izgovarjajte se, tepec! Jaz sem izrecno ukazal: Ob štirih zjutraj in ne prej! Odgovarjali boste, če načrt ne bo potekel, kakor so predvideli,« stresla bes nad zugsführerjem, dokler se ne zave, da je po toči prepozno zvoniti. Toda do štirih zjutraj mora ostati tu. Tega se zaveda. Naposled za nalogo odgovarja on. Toda teren pri predoru je za obrambo neprimeren. Umaknil se bo k cesti na prežo proti zahodni smeri. Samo desetine vojakov bo poslal v zasedo vzhodno od te vasi z ukazom, naj strelja, če se bo z vzhodne strani pojavil sovražnik v večjem številu. Na patrolje naj ne streljajo. Z njimi bo opravila zahodna zaseda, pri kateri bo on sam.

»Vi, Pavel, ostanete pri meni,« pravi.

»Z veseljem,« je Pavel zadovoljen, a »Kamerad Andreas« mora zopet s patroljo. Oficir ne sliši obergefreiterja, ki preklinja vodica, tega idioti, s katerim se ne moreš po človeško sporazumeti; folksdojčerji imajo res čuden dialekt; še tiste besede, ki jih razumeš, izgovarjajo kakor zamorci. Menda führer ne bo tako nor, da bo tako pasmo dvignil v nadjudi, saj so celo bolj podobni podljudem kakor Judje ali Cigani. Ko bi Judje ne nosili rumenih zvezd, bi jih sploh ne ločil od drugih, ker govorijo nemško kakor ti ali katerikoli pravi Nemec. Tle folksdojčerji pa jecljajo, govtajo zloge in besede, meljejo v ustih nerazumljive glasove. Lažje se sporazumeš s psi kakor z njimi. Naj ga oficir piše v rit, si misli obergefreiter. Postavil bo zasedo lepo v gozd in ne bo mignil, čeprav prikoraka po cesti cela sovražna divizija...

5

Strelji in eksplozije so jih prebudili in jim pognali v kosti strah. Tisti, ki so doživljali prvo vojno v Galiciji in Karpatih ali pa na Soči ali katerikoli drugem bojišču, so rotili svojce, naj ne hodijo k oknom, ker bi svojo radovednost prav lahko plačali z življenjem. Pričakovali so, da se bo vas zdaj spremenila v bojišče in da jim zato ne ostane drugega, kakor da se čimprej spravijo v kleti in si morda tako rešijo življenje. Prepričani so bili, da je fronta v obmejnem predelu (če jo v primerjavi s frontami, ki so jih doživeli sami, sploh lahko tako imenujemo) popustila in da so Italijani in Nemci to noč pravkar prodrli do Hrušice. Toda še preden so se spravili ljudje iz postelj, se je s strelji in eksplozijami pretregana noč zopet strnila v tišino. Vseeno pa si večina tudi sedaj, ko ni čuti ničesar razen šuma bližnjega potoka in reke, ki teče proti Jesenicam, še vedno ne upa ven, saj je že tretja noč vojne in prav vsi vedo, da fronto v dolini brani samo osemdeset vojakov brez topništva, brez tankov, brez letal, brez vsega, kar imajo sovražniki v izobilju. Kdor je v minulem letu in pol gledal nemško vojsko v filmskih tehnikah, se samo čudi, zakaj že prvi dan vojne ni pometla s peščico graničarjev. Že po tem je videti, da se kraljeva vojska na tem ozemlju, stisnjenem med Nemčijo in Italijo, ne misli vojskovati. Tako je ta noč že tretja noč negotovosti, kaj se bo zgodilo v trenutku, ko se bo vasi približala tuja vojska.

Morda so zdaj že tu? Pobili ali polovili so tiste tri stražarje pri predoru, stražarje, ki so nosili samo oguljene vojaške plašče in kape, oblek zanje pa ni bilo in so nosili tiste, s katerimi so prišli v vojsko. Bivši cesarjski vojaki so samo zmajevali z glavami, ko so videli te napol civiliste, ki so stržili predor, oziroma čakali povelja, da bi ga razstrelili. Zdaj so najbrž mrtvi ali pa so pobrali šila in kopita. Streljati skoro niso imeli s čim. S tistimi nekaj naboji, ki so jih imeli v puškah, se napadalcem niso mogli postaviti po robu. Kaj takega bivši cesarjski vojaki niso videli niti osemnajstega leta, ko je hudič jemal cesarstvo. Pa še ni tako dolgo, ko so politiktante vseh strank govorili, da jugoslovanska vojska ni slabše oborožena kakor nemška ali druge sodobne vojske. Pravzaprav bi morala biti, če človek sodi po davkih in denarju, ki je šel za oboževanje. Zdaj pa se človeku zdi, da je najbrž ta denar izginil v nenasičen žepu jugoslovanske korupcije.

Tako razmišljajo ljudje z žalostnimi življenjskimi izkušnjami. Mlajši, ki so se te dni ponujali, da bi jih oborožili in z njimi okrepili fronto v dolini, a so jih odbili, pa samo stiskajo pesti. Tak je tudi Lojze, ki je že pri prvih streljih planil iz postelje k oknu, da bi videl, kaj se dogaja, a zdaj prav tako kakor sleherni, ki se je ob streljih upal k oknu, ne opazi ničesar. Ve samo to, da se je zgodilo nekaj pri predoru, a zaman čaka, da bi v nočni tišini, ki je po streljih in eksplozijah postala še globlja, videl ali slišal kaj več. Ni radovednost, ki ga muči. Neka tesnoba bolečina je, ki bi se najraje sprostil v bes, ker s prijatelji ni že sinoči zapustil doma in se napolnil v prostovoljce, ker jih tu niso hoteli. Naj je bila Jugoslavija taka ali taka, je bila vseeno boljša, kakor bi bila Nemčija, če bi zagospodovala v teh krajih. Nemci s Slovenci niso imeli nikoli poštenih človeških namenov.

(NADALJEVANJE)

Na fotografiji sta komandant Gradnikove brigade Danilo Šporovič in njegov 15-letni kurir Smeli, doma iz nekega naselja pod Krnom. Smeli je bil pred vstopom v partizane pastir. Sedemnajstega julija 1943 so ga pod Krnom ujeli Italijani, toda že naslednjega dne je izkoristil prvo priliko in jim ušel. Kdor ve kaj več o tem mlademu in pogumnem kurirju, naj sporoči našemu uredništvu

zapornike v bližnjem koncentracijskem taborišču, so zvedeli, za kaj pravzaprav gre. Njihove izjave in poročila nemških inženirjev, ki so bili tu zaposleni, je kasneje potrdila tudi britanska obveščevalna služba. V tem primeru je šlo za zadnji Hitlerjev poskus, da si pribori premoč v zraku. Za uresničitev tega orjaškega načrta pa so bila potrebna tudi izredna materialna sredstva, ki pa jih je že močno primanjkovalo.

Hitler je v začetku januarja 1945 v svojem glavnem štabu, ki je takrat bil v Berlinu, sklical sestanek in nanj pozval nekaj letalskih generalov in najboljših svetovalcev o vprašanju letalstva. Med njimi je bil tudi znani letalski konstruktor Willy Messerschmitt.

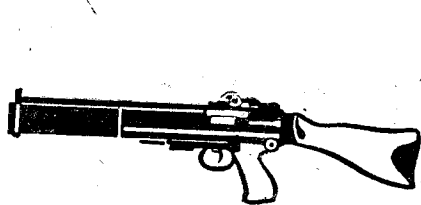
Ob tem času so bile razmere na bojiščih za Nemce zelo žalostne. Izgubljali so bitko za bitko. Iz dneva v dan so prihajale čedalje neugodnejše vesti. V osrčje Nemčije so iz vseh strani prodirale zavezniške armade. Njihove bombniške formacije so gospodarile v zraku. Pričakovati je bilo treba skorajšen zlom Hitlerjevega vojnega stroja.

Hitler je v uvodnih besedah pojasnil načrt o izgradnji podzemnih letališč. S prstom je na karti pokazal prostor Augsburg—München—Landsberg na vznožju gozdnatih Bavarskih Alp, kjer naj bi zgradili podzemna letališča. Odtod naj bi se dvigala nova reakcijska in raketna letala in prostrezala bombniške formacije. Tu naj bi se zbrali tudi nemški letalski strokovnjaki, da bi se lahko nemudoma posvetili konstruiranju letal. Objekte naj bi zgradili pod zemljo, njihov betonski

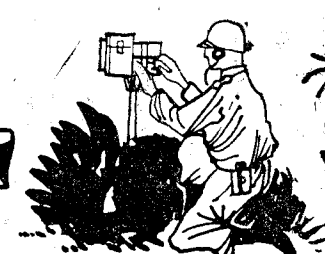
mentarni film o nekem skrivnem letališču, kjer so preizkušali nove raketne in reakcijske stroje. Gostje so se vznemirjeno

NOVA OROŽJA V VIETNAMSKI VOJNI

V predzadnji številki »TV 15« smo s člankom »Smrt preži na vsakem koraku« in ustreznimi risbami prikazali bralcem poglavitne značilnosti vojne v Vietnamu ter orožja, ki jih uporabljata bojujoča se tabora. Oglejmo si še specialna orožja oz. pripomočke za ubijanje, kakršne uporabljajo Američani

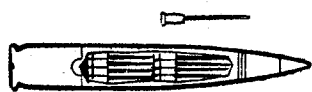
Puška »Spiw«, katere tehnične značilnosti niso še v celoti znane. Moč njenega ognja je izredna. Polnijo jo z izredno posebnimi vrstami (gl. spodnjo sliko).

Prenosni radar, ki ga uporabljajo strelske desetine

Puška, na kateri je pritrjen »iskalec položaja« z infrardečimi žarki. S tem orodjem je moč točno streljati tudi ponoči

Naboj za puško »Spiw«. Ko prileti iz cevi na razdaljo kakšnih 200 metrov, se razprši v tanke igle. (Uporaba takih izstrelkov ni v skladu z mednarodno konvencijo.)

Posebne vrste naboja za puško »M-14«: je majhen, ima pa dvojni jeklen plašč in izredno probojno moč

Bomba, imenovana »leni pes«. Eksplozija v zraku in razprši okrog sebe cel oblak ognjenih osti in rezil

Prihodnjic: Prevozna sredstva v vietnamski vojni.

Tovarna zdravil

»KRKA«

NOVO MESTO

PRIPOROČA SVOJE KVALITETNE FARMACEVTSKE IN KEMIČNE IZDELKE

Dajte Industriji Odpadne Surovine

S POSLOVALNICAMI V VSEH VEČJIH KRAJIH SLOVENIJE ODKUPEUJE, PREDELUJE IN PRODAJA ODPADNE SUROVINE VSEH VRST

DINOS

podjetje za oskrbovanje gospodarstva z odpadnimi surovinami

LJUBLJANA, PARMOVA 33

Pota in razpotja Kitajske

V Aziji so tri nacije, ki vzbujajo zares spoštovanje sveta: Kitajska, Japonska in Izrael. Prva ima 700 milijonov ljudi, druga 100, Izrael pa niti ne 3 milijone.

Izrael je pred 1900 leti (leta 70) izginil z zemljevida. Zdaj doživlja »Medinat Yisrael« drugo renesanso. Energija, s katero se loteva nova država velike naloge, je edinstven primer v moderni zgodovini.

Japonski čudež? Govorimo o nemškem, italijanskem, francoskem čudežu. Kaj pa Japonska? Ko je začela druga svetovna vojna, je bila velika azijska nacija na dvajsetem mestu med industrijskimi državami sveta. Zdaj je na četrtem ali petem mestu, Morda bo leta 1970 že na tretjem.

Kje je Indija — mati azijske civilizacije? Indija — največja država zahodne demokracije? Petstomilijunska nacija posebejla

Politični obzornik

filozofijo stare klasične Azije in nekaj energije našega dvajsetega stoletja. Dala je velike filozofe, Budo, Gandhija, pesnike, ves svet pričakuje, da bo rodila tudi velike znanstvenike.

Nova Kitajska posebejla dinamiko pa tudi revolucionarno filozofijo mladih, še nerazvitih dežel. Kitajska je velika neznana uganka. Dinamika 700-milijunskega naroda je spodbudna, vzbuja pa tudi zaskrbljenost. Izjave kitajskih voditeljev so napadalne. Razlagamo si jih lahko le s popolno ločenostjo od sveta.

Kitajsko vprašanje vznemirja Ameriko, Rusijo, Indijo, Indonezijo. Stara Kitajska je bila simbol korupcije, nova posebejla ustvarjalno moč.

Septembra 1945 je objavil kitajski maršal Lin Piao, kitajski minister za narodno obrambo, članek z značilnim naslovom »Živela zmaga ljudske vojne«. V tem pravi, da bo revolucija zmagala na vsem svetu. Ameriški imperializem bo izginil v ognju ljudskih vojn, spremenil se bo v čisto navaden pepel.

Te dni je kitajski zunanji minister Čen Ji dejal, da ima Kitajska neresena obsejna vprašanja s Sovjetsko zvezo. Načel je vprašanje meja, to pa je eno najbolj občutljivih v odnosih med obema državama.

Ze Mao Ce Tung je 10. julija 1964 izjavil skupini japonskih socialistov, da je carska Rusija v 19. stoletju vzela velik del kitajskega ozemlja in si ga priključila.

Ta izjava je takrat vzbudila zelo veliko pozornost. Sprva so sploh dvomili, če je točna. Objavili so jo japonski listi, nato so se pojavili tudi zemljevidi. Tudi Peking je objavil zemljevid spornega ozemlja. Iz tega je razvidno, da gre za ozemlje Daljnega vzhoda, Sibirije pa tudi sovjetske Centralne Azije. Z drugimi besedami, Kitajci zahtevajo tako pomembna mesta kot so Vladivostok, Habarovsk, Komsonolsk. Ozemlje, ki ga zahtevajo Kitajci, obsega 1.500.000 km² — Kitajska sama meri 9 milijonov kvadratnih kilometrov.

Ali lahko vzamemo kitajske izjave dobesedno? Večina mednarodnih opazovalcev meni, da jih ne moremo. Zakaj?

Kitajska mnogobesednost je bila vedno ekstremna, nerealistična, nesmiselna. Ta retorika je samo posledica popolnega nerazumevanja zunanjega sveta za vse, kar je kitajsko. Dejansko razumejo Kitajce samo Japonci. Mi govorimo s Kitajci s tolmači, vendar se ne razumemo, tuji smo.

Ta šola pravi, da so bili Kitajci vedno zelo previdni. Pri tem se sklicujejo na konfuciuski pragmatizem.

Kitajska v vietnamskem vprašanju ni posredovala in najbrže tudi ne bo. V njenem interesu ni spopad s Ameriko. Nasprotno, Kitajska želi, da bi prišlo do zapleta med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo.

To je očitno iz vseh odgovorov kitajskega zunanjega ministra. Kitajska bi počela sadove spopada, čež noč bi postala silno pomemben faktor v svetovni politiki.

Druga šola pa pravi, da je Kitajska tradicionalna imperialistična sila, država z velikimi ambicijami. Kitajska je središče velikega svetovnega gibanja — komunizma. V Pekingu so prepričani, da je komunizem stvar bodočnosti.

Ali ima ta šola prav, bo seveda pokazala šele prihodnost. Dejstvo je, da Kitajci v vsej svoji zgodovini niso bili nikoli pravi osvajalci. Prodrli so v sosednje dežele, vendar ne zato, da bi jih zasedli, marveč, da bi si zagotovili prijateljstvo teh držav.

5. številka revije Borec

Na uvodnem mestu objavlja 5. številka revije Borec prispevek Viktorja Stoparja o poti do združitve vseh naprednih in demokracijskih sil v Sloveniji v Osvobodilno fronto. Avtor opozarja na dejstvo, da je že pred ustanovitvijo sestankom predstavnikov različnih političnih strank, skupin in organizacij 27. aprila 1941 obstajala močna napredna in borbena Ljudska fronta, ki se je kovala med obema vojnima pod vodstvom KP in zbrala pod svojo zastavo delovno ljudstvo ne glede na versko ali politično pripadnost ter je prerasla — zaradi okupacije — v vseljudsko gibanje, v Osvobodilno fronto slovenskega naroda.

Matevž Hace opisuje v členu Med zatijem življenje v partizanskih štabih in življenje kurirjev. Pisatelj obravnava običajne človeške stvari in odnose med partizani v nekoliko novi luči. — Jelo Gašperšič pa je v svoji členu »Golob gruli gluhi četi« opisal partizana, ki se za ceno lastnega življenja odloči in prepelje čez reko na umiku zaostalo mater in otroka.

Milenko Šober v sestavku »Na obisku pri slikarju Francetu Miheliču« piše zanimivo in poglobljeno o slikarjevi življenjski poti, predvsem pa o njegovem umetniškem ustvarjanju. V likovni prilogi pa objavlja revija nekaj najuspešnejših del F. Miheliča. — Komponist Blaž Arnič pripoveduje v sestavku Samorastniki izpod Raduhe med drugim tudi o tem, kako so nastajale njegove kompozicije na temo NOB.

V rubriki aktualne teme obravnava prispevka število in perspektive slovenskega gospodarstva ter

Usmeritev gospodarskega razvoja aktualne probleme srednjeročnega plana. — Bivše borce pa bo po vsej verjetnosti zanimal prispevek Ivana Krefta iz stare v novo Jugoslavijo. — Predsednik ZZZB NOV Črne gore Vlado Božović pripoveduje o prizadevanju za ureditev položaja borcev v Črni gori. Razen krajsih partizanskih spominov je v tej številki revije Borec posvečeno več prostora dokumentom. Ivo Juhančič je na osnovi italijanskih arhivov napisal zelo zanimiv in podatkov bogat prispevek v Slovenskem

primorju 1941 ob napadu na Jugoslavijo. — 25-letnici vstaje je posvečen tudi dokumentarni prispevek Ivana Krefta iz stare v novo Jugoslavijo.

Rubrika Iz mednarodnega življenja prinaša dva aktualna prispevka: Razorožitev, veliki problem naše dobe, ter Vojna in politika: agresivne in osvobodilne vojne.

Na koncu prinaša 5. številka revije Borec recenzije treh knjig, ki obravnavajo tematično NOB, več prikazov tujih revij ter bibliografijo knjig.

Udeležite se odkritja spomenika v Ilirski Bistrici!

Ob praznovanju občinskega praznika v občini Ilirska Bistrica bodo v Ilirski Bistrici odkrili veličasten spomenik padlim borcem-prekomorcem, borcem 4. armade in domačinom, padlim v NOB. Odbor za proslavo in program je že napravil načrt vseh prireditev, ki bodo na dan odkritja in pred njim.

V soboto, 4. junija, se bo ob 16. uri začelo ekipno tekmovanje delovnih kolektivov v streljanju na Vidmu. Najboljšim bodo dali pokal in več nagrad. Istega dne ob 19.30 bodo prišle s partizanskega pohoda po nekdanj poženih vaseh patrolje tabornikov in pripadnikov JLA. V mladinskem športnem parku bodo potem imeli propagandni in kulturni program. Ob 20. uri pa bo v dvorani kina v Ilirski Bistrici svečana akademija.

Naslednjega dne, to je v nedeljo, 5. junija, bo že zgodaj zjutraj godba iz Postojne zaigrala budnico. Ob pol devetih bo slavnostna seja splošnega zbora občinske skupščine v šoli »Dragotin Kette«. Ob 10. uri bo množično zborovanje pri spomeniku te razčete proslave. Govoril bo narodni heroj tovariš Janko Rudolf, podpredsednik republiške skupščine. Nato bodo odkrili spomenik in grobnico. Ob 15. uri bo koncert godbe na pihala iz Postojne v parku »Nade Zagar«, ob 16. uri pa bo vrsta športnih nastopov in tekmovalj.

Odpri bodo tudi več razstav kot »Prekomorci v NOB«, za primorske in istrske občine pa občinski odbori SZDL.

Pripravljalni odbor, občinska skupščina in družbeno-politične organizacije občine Ilirska Bistrica vabijo vse, zlasti pa bivše borce, naj se prireditev v kar največjem številu udeležijo.

ZIVILSKI KOMBINAT

»INTES« Maribor

proizvaja in svojim cenjenim odjemalcem priporoča kvalitetne izdelke mlinov, tovarne testenin, pekarn in slaščičarn, s čvrstim zagotovitvijo, da bo tudi v prihodnje s največjo prizadevnostjo oskrboval tržišče s svojimi izdelki. Zadovoljstvo potrošnika bo našemu kolektivu najlepše priznanje.

Priporoča se Živilski kombinat »INTES« MARIBOR

TRGOVSKO PODJETJE

»Meso«

MARIBOR, GOSPOSKA ULICA

• TRGOVINA NA DEBELO IN DROBNO
Z MESOM IN MESNIMI IZDELKI

Potujoča razstava zgodovinskih fotografij

20. maja bo na dolgo pot po vsej Sloveniji krenila potujoča razstava fotografij, ki jo v počastitev 25. obletnice vstaje in ustanovitve OF pripravljajo glavni odbor SZDL Slovenije, republiški odbor ZZZB NOV Slovenije in JLA. Razstava bo obiskala 51 krajev in se v vsakem muzeju dan ali dva, občinstvu pa se bo predstavljala z okrog 380 fotografijami na 25 panojih.

Organizatorji razstave napovedujejo, da bo vsebinsko zelo pestra. Prikazala bo delavsko gibanje v obdobju tik pred drugo svetovno vojno, čas, v katerem je bila ustanovljena OF in ko se je slovensko ljudstvo z oboroženo silo uprlo okupatorju, razvoj narodnoosvobodilnega gibanja, ustanavljanje JLA ter njen povojni razvoj. Za vsebinsko popestritev razstave bodo v vsakem kraju, ki ga bo obiskala, zvečer predvajali tudi filme o NOB.

žč

Svetozar Ševo: Desant na Drvar

Pisec te knjige, ki je nedavno izšla pri zavodu »Borec« (prevedel Cvetko Zagorski, oprema Milojko Dominko), je bil preprost kmečki fant iz vasi Vrtoče blizu Drvarja, kot udeležence osvobodilne vojne. Od junija 1941 se je povzpel do polkovnika JLA. Po vojni je končal več vojaških šol inženirske stroke. Ob nemškem napadu na Drvar se je osebno udeležil bojev.

S to knjigo je zavod »Borec« predvsem hotel slovenske borce seznaniti z nemško operacijo proti vrhovnemu štabu NOV in POJ, ki je bil tedaj na Drvarju. V našem vojaškem izrazoslovju je najbolj udarna, čen izraz zanj »desant na Drvar«. V širšem pomenu pa ta operacija pomeni vsakega tako imenovanega VII. ofenzive proti naši vojski.

Na srbohrvatskem jezikovnem področju je izšlo več knjig o nemškem napadu na Drvar, od strogo zgodovinsko ali vojaško znanstvenih pa do literarnih in memoarskih. Ševova knjiga pa predstavlja splošno memoarsko-dokumentarno zvrst in je zato morda najbolj primerjna za bralce, ki se žele enostavno seznaniti z dogodki.

S to knjigo smo torej Slovenci prvič dobili celovito delo, ki nas seznani z glavniimi značilnostmi in dogodki nemškega napada na vrhovi, ni štab NOV in POJ. Dosej je bilo o njem tudi pri nas že precej objavljeno, toda to je razširjeno po revijah in časopisih.

Motilo pa nas lahko nekatere napake, ki so se vrinile v gradivo. Tako npr. je v knjigi govorja o narodnem heroju Vladu Henriku, Slovincu, ki je bil stražar pred Titovim štabom in je padel med obrambo. Njegovo pravo ime je Vlado Miklavc-Henrik. Avtor precej abstraktno navaja podatke o esesovskih divizijah, iz katerih so zbrali vojake za padalski bataljon, ki je napadel Drvar. Malo dalje pa omenja tudi »legionarje«. Za slovenske bralce bi bilo brez dvoma zanimivo, kakšna enota so bili »legionarji«. Le malo jih vé, da so bili to hrvaški prostovoljci za nemško vojsko, ki so hoteli na sovjetsko-nemško bojišče, potem pa so jih poslali v Jugoslavijo. Službeni jezik v tej diviziji, ki so jo imenovali tudi »vrhvaš divizija« (ker so imeli vojaki na rokavu črnega hudička), je bil nemški, oficirji so bili Nemci, divizija pa je nosila številko 369.

MP

Hotel »Slavija«

MARIBOR, Vita Kraigherja

- enoposteljna soba 25 novih dinarjev,
- v snack-baru kosilo 9 novih dinarjev, večerja 8 novih dinarjev,
- restavracija, pokrita terasa, renomirana kuhinja.

Od 1. junija dalje na pokriti terasi vsak večer godba s plesom.

Nama

NOVOSTI ZA SPOMLADANSKO GARDEROBO

V TRGOVSKI HIŠI

nama

Tomšičeva 2
in
v »ELITI« Čopova 7

- ženska, moška in otroška konfekcija, plašči, obleke, kostimi, jopice, suknjice, hlače, krila, moške srajce iz garna, popelina, nylona, terilena, diolena
- ženske bluze iz popelina, garna, nylona, diolena
- dekliski puloverji iz silona in orlona

MODNI KROJI IN VZORCI V VSEH ŠTEVILKAH

- ženske torbice, ženske in moške rokavice, kovčki, potovalke, aktovke

• NOVI MODELI, MODNE BARVE

ženska, moška in otroška obutev

LJUBLJANA

Pravni nasveti

P. K., Slovenj Gradec

Dne 2. 6. 1964 ste pri blagajni Tomosa v Kopru vplačali 1.500.000 din za nabavo osebnega avtomobila Citroen 3 CV Ami-6. Po 14 dneh ste od tovarne dobili obvestilo, da vam bodo avtomobil dobavili v mesecu decembru 1965. Dne 24.

ste vplačali omenjeni znesek. V dopisu, ki ste ga naslovili na tovarno Tomos v Kopru, pa ste svoj zahtevek na plačilo dodatnih sredstev obrazložili, da ste do tega upravičeni na podlagi analize. Če je tovarna upoštevala analogijo pri obrestovanju akontacije, je tu-

ničah. To vprašanje je urejal poseben zakon, ki je izrecno določil, za koga velja. Izrecno je določeno, da gredo dodatne obresti samo za hranilne vloge, in še te samo na vloge pri denarnih zavodih. Ker ste svoj denar vplačali pri tovarni motornih vozil vnaprej kot akontacijo za nakup avtomobila, se za vas določila cit. zakonitega

tudi nikaka analogija ne more uporabljati, saj je določilo zakonitega predpisa striktno in točno določa, da gredo dodatne obresti le za hranilne vloge. Za uporabo vašega denarja pa vam gredo redne, itak priznane obresti.

V pogodbi je razen tega dogovorjeno, da bo za naročilo odločilna cena na dan dobave. Zato je tudi vaš drugi zahtevek, da naj vam tovarna dobavi vozilo po ceni na dan naročila, neutemeljen.

Seveda pa je pripomniti, da je to le naše mnenje, ki za vas ni obvezno in se mu lahko pridružite ali pa ne. Če bi hoteli stvar do kraja razčistiti, bi se morali spustiti v pravdo, da bi sodišče v vseh instancah dokončno razsodilo. Potem bi se tudi dokončno razčistilo pravno mnenje oz. veljavno stališče. Toda po našem mnenju bi s pravdo težko uspeli. Če pa nosite riziko stroškov, lahko poskusite s tožbo, za katero pa je uspeh seveda do konca negotov.

PLAČILO DODATNIH OBRESTI

3. 1966 pa ste dobili obvestilo, da je na avtomobil potrebno čakati še kakih 8 mesecev in da so avtomobile podražili za 550.000 din. Zaradi omenjenih dejstev ste avtomobil odpovedali in zahtevali, da vam vrnejo denar. Poleg tega ste jih obvestili, da vam morajo priznati dodatne obresti, ki jih je priznavala banka ali pa naj vam dobavijo avtomobil po isti ceni, kot je bila takrat, ko

di v tem primeru podan pogoj za plačilo dodatnih obresti, saj so tovarni sredstva ves čas služila kot obratni kapital. Tovarna je zato lahko surovine ceneje nabavila in je imela zato korist.

Po našem mnenju niste upravičeni do dodatnih obresti v višini 23 %, ki so bile v lanskem letu priznane za hranilne vloge pri bankah, poštinih hranilnicah in zadržanih hranil-

predpisa glede dodatnih obresti ne morejo upoštevati. Za take primere cit. določila ne morejo veljati in vam ne gredo dodatne obresti. Razen tega pa ste imeli po pogodbi s Tomosom dogovorjene le 4 % obresti na prejeto akontacijo. Res je sicer, da so bile dodatne 23 % obresti izjemne, vendar pa za take primere ne veljajo, pogodbeno pa tudi niso bile dogovorjene. Zato se

Ped kitajskim vplivom je bila cela vrsta sosednjih držav. Vlada jih teh so plačevali simboličen davek, kitajski cesarji se v njihove notranje razmere niso vmešavali.

Primer take države je danes Kambodža. Sihanuk hvale kitajske diplomatske poteze, tako si je zagotovil kitajsko naklonjenost. Šef Kambodže meni, da je čas na strani Kitajske in da bo morala Amerika nekega dne iz Azije.

Fantastična retorika kitajskih voditeljev nima primere v moderni zgodovini. Mnogi se sprašujejo, kje so njeni koreni, kdaj lahko pričakujemo bolj trezno oceno dogajanj v svetu.

Takole pravijo zgodovinarji: Kitajska je izolirana, visoke gore Himalaje, Pamirja, Tienšana jo ločuje od sveta. Bila je vedno zaprt v svoj — kitajski zid. Stiri tisoč let je živela po svojih zakonih, sveta, ki jo obdaja, ne razume.

Stara generacija je rasla v atmosferi državljanske vojne, japonske okupacije, za seboj ima dolgi marš, velike ofenzive s kuomintanškimi četami. Živela je sredi bojev, v strogi vojaški atmosferi. Evrope ne pozna, Amerike še manj, Rusija je zanj velika revizionistična država, ki se vse bolj približuje Ameriki.

Očitno je, da se stara generacija ne bo spremenila. Šele nova bo lahko uveljavila druge poglede. To je problem, ki ga pozna vsaka družba, toda na Kitajskem je najbolj pereč. Sedanja generacija vrhunskih voditeljev ima povprečno 66 let. Kdo bo njihov naslednik?

Večina mednarodnih opazovalcev je zato mnenja, da bi morali Kitajsko čim prej pritegniti k vsem mednarodnim konferencam. Tu bi se polagoma znebila mučnega občutka, da jo skušajo obkoliti in da kujejo proti njej stalne zarote.

Peking svojih pogledov na svet ne more spremeniti kar čez noč. Ta proces bo zelo dolg. Morda bo res šele nova generacija spoznala, kako strašno krivava je bila prejšnja pot. Pa tudi to, kako spačeno sliko so imeli nekdanj o svetu.

Japonska je odprla oči, morda jih bodo tudi na Kitajskem.

M. O.

nama

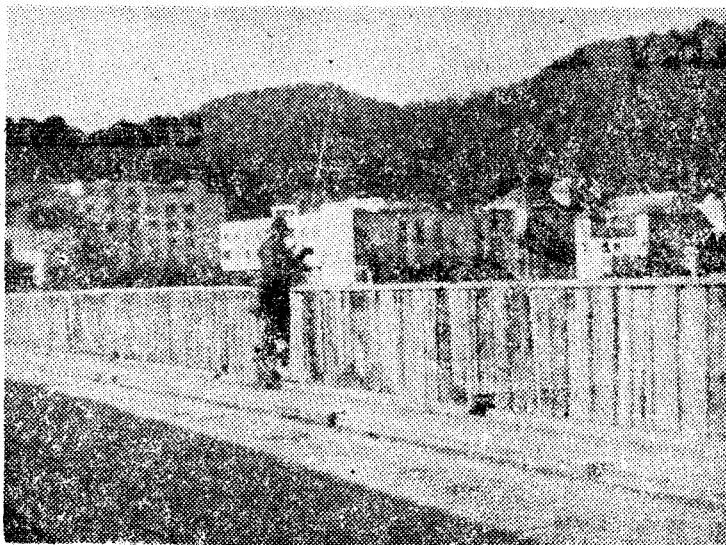
Burni dnevi litijskega mostu

Ko je pred 25 leti kazalo, da bo tudi staro Jugoslavijo zajel vojni vrtnec, so vojaške oblasti pričele pripravljati rušenja mostov, da bi ovirale sovražnikovo prodiranje. Že nekaj mesecev pred začetkom nemškega napada na Jugoslavijo so prišli v Zgornji Log pri Litiji minirerji. Navrtali kamnite opornike železniškega mostu med Pogankom in Zgornjim Logom in v luknje položili razstrelivo.

Novica o vrtanju mostnih opornikov je prebivalstvo močno vznemirila. Ljudje so šušljali: »Kadar vojski vlačijo s seboj smodnik, se vedno kuha nekaj nevarnega...«

Tudi leseni litijski most so vojaške oblasti sklenile spodnesti. Prišel je v Litijo poseben minerski štab pod vodstvom generala Ilića. Generalu sta bila ob strani tudi poročnik Zagor iz Zaloga in Zagorjan Slavo Kušar.

Litičani so s strahom opazovali vojske pri njihovem delu: minirerji so na lesene mostne nosilce pritrdili mine in jih povežali z žico. Na Ilićev znak bi električna iskra podrla leseni most.

Na litiskem mostu, ki je bil pred četrto stoletja obsojen, da zleti v zrak, a je bil potem »pomiloščen« — stoje danes ribiči, ki love savske ribe. Litijski most je lesen, star že 114 let. Hrope in trpi pod težo vozil, okrog njega pa rastejo nove stavbe.

Okrog mostu se je zbirala vedno večja množica. Slišati je bilo tudi kritike, da utegnejo

eksplozije poškodovati bližnje hiše. Toda kazalo je, da še ni bil pravi čas za rušenje, kajti mnogi vojaški oddelki so na poti z Goranjske v dolgih kolonah korakali preko lesenega mostu na Dolenjsko.

Ljudskim željam je sledilo tudi okrajno glavarstvo, ki je svetovalo, naj most ostane. Kakršen je; domačini pač morajo hoditi z levega brega, kjer sta železniška postaja in predilnica, na desni breg na glav-

ni trg Litije in v sosednje Smartno. Vojaška ušesa pa so bila gluha: »Ukaz — izvršitev! Kar so nam ukazali, moramo napraviti!«

Napetost med prebivalstvom je naraščala. Bilo je 9. aprila okrog poldneva. Preko mostu so bobneli koraki vojaških oddelkov. Stab za rušenje mostu se je pripravil, da vključijo električni tok in požene most v zrak.

Tedaj je na žandarmerijski postaji zazvonil telefon. Klicala je banska uprava in sporočila, naj obveste generala Ilića o spremembi ukaza. Litijskega mostu ne smejo porušiti, ker ni posebnega strateškega pomena.

Dežurni orožnik je zdrvel k mostu in poiskal vodje miniranja.

»Kdo je poslal tako sporočilo?«

»Banska uprava v Ljubljani.«

»Banska uprava ni naš organ. Vojaška oblast nam je ukazala most porušiti in ukaz moramo izpolniti.« so odvrnili minirerji.

Nedolgo zatem, ko so minirerji sporočili svojo trdno namero most porušiti, je posredovala komanda dravske divizije v Ljubljani: prišel je ukaz, da niti lesenega niti železniškega mostu pri Poganku ne smejo podreti.

Sele komanda dravske divizije je omečila trde glave minirerjev. Vojski so pobrali svoje stvari in zapustili Litijo. Oba mostova še danes stojita.

J. ŽUPANČIČ

Kolesarji - borci NOV in žrtve okupatorja

Leta 1945 je Kolesarska zveza Slovenije na podutiskem klancu blizu Ljubljane postavila padlim kolesarjem-borcem spomenik in ga l. 1946 slovesno odkrila. Na spomeniku je vklesanih 28 imen kolesarjev, ki so na ta ali oni način dali svoje življenje v NOV. Le malo je znano o njihovem življenju in delu, skoraj povsem pa manjkajo njihovi osebni podatki, ki jih nujno potrebujemo pri pisanju kronike za to obdobje.

Zato prosimo vse njihove svojce, prijatelje in znance, da nam sporočijo, karkoli kdo ve o njihovem poreklu, življenju in delu. Da ne bo kake pomote ali zamenjave, navajamo v naslednjem ob njihovih imenih že znane, toda skope podatke, ki vendarle utegnejo koristiti pri ugotavljanju istosti.

HAMBERGER Slavko — padel na Dolenjskem;
SPACAPAN Milko;
SNOJ Vinko;
PLEŠKO Mirko;
ZUPAN Jože;
FINK Anton;
LUKMAN Friderik;
HRIBERNIK Friderik — ustreljen v Šiški;
JESEOVEC Vinko;
SMREKAR Bernard — padel kot talec pred Natlačenovo vilo;
PERNEL Janez — l. 1941 stopil v partizane, v zimi 1941/42 je prišel v Ljubljano, bil izdan in aretiran, prepeljan v internacijo, odkoder so ga pešali v Ljubljano na zasiljanje, a je med potjo pobegnil, znova stopil v partizane in novembra 1943 kot kurir padel blizu Zalpe pri Grosupljem;
KOST Slavko — po številnih junaštvih je umrl na poti v svobodno Ljubljano;
GREGORIČ Janko — padel na Stajerskem;
GRAENAR Franc — padel v Bohinju;
KORENIN Franc;
GRACNER Jože;
KESIC Karel — padel kot talec v Celju;
AVRELJ Tine — padel kot talec pred Natlačenovo vilo;
ANŽIČ Franc;
PELC Pavel — padel pri Ihanu;
BARTEL Ivan — padel v Kranju;
ANŽIČ Janez;
KRASOVEC Franc — Jesenčan;
DEZMAN Lojze;
ERLICH Egon — padel v Spaniji;
MEZE Vinko;
JERNEJEČ Oton;
KOST Milan.

Koristil nam bo vsak podatek in vsaka podrobnost, ki jo kdo ve, zato še enkrat prosimo, da nam jih sporočite in to na naslov:

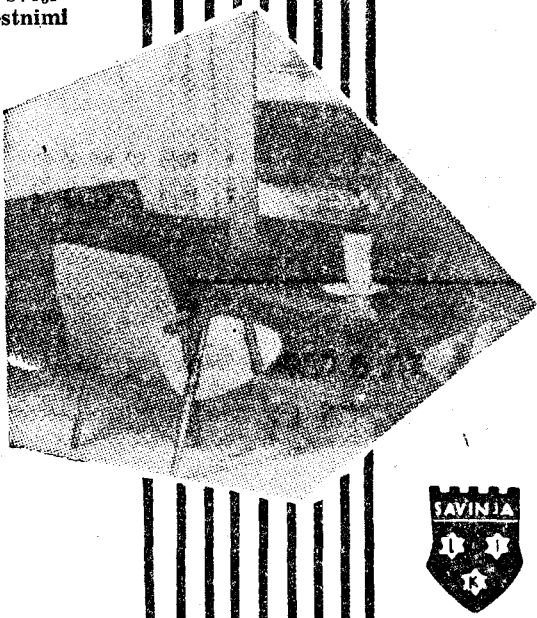
Občinski odbor ZZB NOV
Ljubljana-Šiška Celovška 121/IV.

Lesno
industrijski
kombinat

Savinja

CELJE

vam nudi: trd in mehek rezan les, pohištvo, raznovrstno embalažo, sode, lesno volno, plemenite in slepe furnirje in papir. Delovni kolektiv se priporoča s svojimi kakovostnimi izdelki.

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Zasedanje FMAC v Torontu

V dnevi od 1. do 6. maja je bilo v Torontu v Kanadi redno zasedanje generalnega sveta Svetovne federacije bivših borcev (FMAC). Na njej so sodelovali zastopniki bojnih organizacij iz petinštiridesetih držav (od skupno 49, kolikor jih je vključenih v FMAC), med njimi tudi predstavniki ZZB NOV Jugoslavije.

Med predlagatelji resolucij sta bili tudi delegaciji ZZB NOV in francoskih bojnih organizacij. V vsebino teh resolucij so bila zajeta najbolj pereča vprašanja, ki zanimajo ne samo bojne organizacije, marveč vse svetovne skupnosti. To so: miroljubna rešitev vietnamskega spopada, izvedba priporočila ZN o razorožitvi in o sklicanju druge konference o trgovini in razvoju. Zastopniki ZZB NOV so predlagali tudi sprejem v članstvo FMAC organizacije iz dežel članic ZN in razpravljanje o mednarodnem pravnem varstvu udeležencev odporiških gibanj.

Ker sta svoji resoluciji o miru v Vietnamu predlagali delegaciji ZZB NOV in francoskih bojnih organizacij, so izvolili uredniški odbor za enotno resolucijo. Čeprav je zastopnik naše Zveze predlagal, naj bi v ta odbor ne bila izvoljena predstavnik ameriških in južnovietnamskih bojnih organizacij, ker sta ti dve deželi sami prizadeji, so jih izvolili. Zaradi tega je delegacija ZZB NOV umaknila svojo resolucijo o miru v Vietnamu in tudi glasovala proti predloženi resoluciji, ki pač ne predstavlja moralnega in političnega prispevka k miru v tej deželi.

Vsi drugi predlogi ZZB NOV so bili sprejeti — razen predloga o univerzalni Federaciji. Sprejeti so resolucijo o sklicanju svetovne konference o razorožitvi v letu 1967. V resoluciji je rečeno tudi, da generalni svet poziva vse organizacije borcev po svetu, naj pri svojih vladah skušajo doseči, da se bodo zavzele za sklicanje te konference in podpre prizadevanja za njen uspeh. Sličen poziv je zajet tudi v resoluciji o izvedbi priporočila o izvedbi druge konference ZN o trgovini in razvoju. Sprejeti so tudi predlog resolucije ZZB NOV o tretji mednarodni konferenci o zakonodaji za borce in o zadevah mednarodno-pravnega varstva udeležencev odporiških gibanj.

Generalni svet FMAC je na tem zasedanju sprejel še nekaj drugih resolucij, med njimi tudi resolucijo, ki pozdravlja taškentsko deklaracijo, resolucije o miroljubni uporabi oboježenih sil, o ustanavljanju skladov FMAC itd.

Udeležence zasedanja v Torontu so kanadski veterani res gostoljubno sprejeli in jim posvetili vsestransko pozornost.

Prezrli so organizatorja atentata — Pismo ZZB NOV ob obsodbi Karduma

Generalni sekretar zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Ivan Božičević je poslal vsem združenim nekdanjim borcem in udeležencem odporiških gibanj po svetu pismo, v katerem pravi med drugim:

»Dragi tovariši in prijatelji, ob-
račam se na vas spričo razsodbe, ki

jo je 23. aprila letos izreklo zahodnonemško porotno sodišče v Konstanzu ustaskega zločince Stanku Kardumu, atentatorju na jugoslovanskega konja Andrijo Klariča. Razsodba je povzročila revolt jugoslovanske javnosti, zlasti pa vseh borcev.« Po opisu zločina je v pismu nadalje rečeno:

Namesto da bi bilo porotno sodišče, v Konstanzu zločince Kardumu in organizatorjem atentata izreklo zaslišeno kazen in tako zastavilo vrsto terorističnih dejanj proti jugoslovanskim uradnim zastopnikom in jugoslovanskim državljanom na ozemlju ZR Nemčije, je kaznovalo le izvršitelja tega atentata Karduma in to z dvema letoma in devetimi meseci običajnega zapora.

Ko v nadaljnjem izvajanju obravnave nepravilen postopek sodišča, ugotavljaja:

»Tudi ta primer nedvomno pričča o tem, da v ZR Nemčiji obstajajo in neovirano delujejo vplivne sile neonacizma in revanšizma, katerih aktivnost je naperjena proti miru in varnosti evropskih narodov, s tem pa tudi zoper mir in varnost na svetu.

Zato bodo člani naše zveze kot tudi celotna jugoslovanska javnost resno zaskrbljeni spričo razvoja razmer v ZR Nemčiji vse do tedaj, dokler bo v ZR Nemčiji obstajalo ugodno ozračje za delovanje teh sil, za izvrševanje atentatov in zločinov in dokler bodo vplivni zahodnonemški krogi trpeli in podpirali teroristične organizacije jugoslovanskih kvizlingov, katerih aktivnost je naperjena zoper suverenost SFR Jugoslavije in varnost njenih državljanov.

Iščem zakonca Pavlina in Rudija Bernik. Med vojno sta živela v Sarajevu. Pavlina je bila učiteljica v tamkajšnjem Domu sv. Trojice in poučevala v analitabetskem tečaju. Pavlina in Rudi imata tri otroke: Branka, Stanka in Rudija. Dionizija Ogulin, Kot 36 a, Semir

Iščem zdravnika Jožeta in njegovega prijatelja, ki sta bila leta 1942 kot borce NOB pri Kostanjevici na Krki in nadaljevala pot v Skočjan na Dolenjskem v spremstvu mladega fanta; reko Krko sta prekorčila v Dobravi.

Martin Zalokar, Zg. Poljskava 24

Preskrba Sežana

Grosistično detaljistično trgovsko podjetje oskrbuje podjetja, gostinske obrate, menze in druge potrošnike z vsemi živilskimi, industrijskimi in tobačnimi izdelki na debelo in drobno.

V svojih specializiranih prodajalnah v Sežani in Kozini nudi cenjenim kupcem vse industrijsko blago, zlasti tekstilno in usnjeno oblačilno konfekcijo ter obutev z 10 % popustom pa plačilo v tuji valuti.

DELOVNI KOLEKTIV
PRESKRBA — Sežana

Borci, obiskujte predstave kinematografov, ki objavljajo svoj program v TV 15!

- KINO CENTER, KRANJ**
 - 1. junija, ob 16. in 19. uri — Hatari - amer. barvni CS
 - 2. junija, ob 16., 18. in 20. uri — David in Liza, am. film
- KINO STORŽIČ, KRANJ**
 - 1. junija, ob 16., 18. in 20. uri — 1000 klarinetov - češki CS film
 - 2. junija, ob 16. in 19. uri — Hatari - amer. barv. CS film
- KINO SVOBODA, KRANJ**
 - 1. junija, ob 20. uri — Davin in Liza - amer. film

Obrtno podjetje »OBRTNIK« PREBOLD

Izdelujemo peči za centralno kurjavo za eno in dvostanovanjske hiše na trda in mehka goriva. Peči in grelce tudi sami montiramo. Cena peči je 9500 N dinarjev, montaža in instalacija grelnih naprav pa po predračunu.

Izdelujemo tudi lahko konfekcijo, ki jo zelo priporočamo cenjenim potrošnikom.

Zidarska delavnica ugodno uporablja pri zidavi hiš opeko iz lastne opekarnice, ki omogoča cenejšo gradnjo.

V okviru podjetja imamo tudi lastno mizarsko delavnico.

Gostinsko podjetje

»TURIST — HOTEL«, Maribor

VABI V SVOJE OBRATE:

- hotel Turist, Velika kavarna, gostilna Turist, gostilna Priek, Okrepčevalnica na Glavnem trgu,
- bifeji: Grad, Dalmatincev, Pošta, Melje in Green-
- wich — kioski Pohorje

Dobra postrežba — nizke cene!

Gostinsko podjetje Nova Gorica

MARIBOR, Tržaška c. 89, — tel. 22-859

z obrati:

- »CENTER«, Maribor, Tržaška c. 89
- »KMEČKI DVOR«, Maribor, Tržaška c. 77
- »DOBRAVA«, Maribor, Ptujška c. 186
- »OB POTOKU«, Hoče 12
- »VINOTOK«, Fram 90
- »NA POLJU«, Starše 83
- »PRI DRAVI«, Zg. Duplke 5
- »PRI LIPI«, Miklavž 115
- »PRI KOLODVORU«, Rače 206
- »PEKRSKI GROZD«, Pékre 31
- »VESELI KMET«, Zg. Poljčane 26
- »DOBROVCE«, Dobrovci 8
- »LOVEC«, Maribor, Moskovska ul. 4
- »ZELENI VRT«, Dvorjane 23
- »Restavracija MARIBORSKI DVOR«, Maribor, Ljubljanska 4

nudi cenjenim gostom topla in mrzla jedila — izbrane pijače — solidna postrežba.

Potrošniki! Nosite konfekcijo in zadovoljni boste

Oblučila

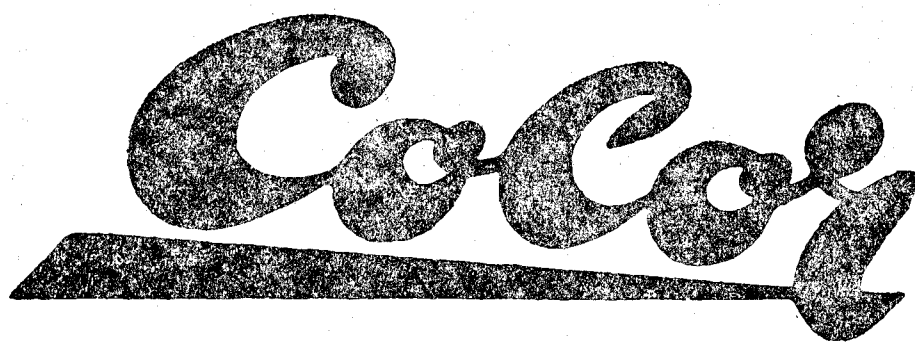
Nova Gorica

VOJKOVA ULICA 105

TELEFON UPRAVA: 20-72, POGON: 21-61, BRZOJAV: »IDEAL« NOVA GORICA, ZIRO RAČUN PRI NB GORICA 608-11-21

TOVARNA BARV IN LAKOV

MEDVODE

IZDELUJE SPECIALNE PREMAZE ZA AVTOMOBILSKO, LESNO IN POMORSKO INDUSTRIJO, ZA GRADBENIŠTVO IN VRSTO SPECIFIČNIH PREMAZOV ZA LAHKO IN TEŽKO INDUSTRIJO – ANTI-KOROZIVNE ZAŠČITE, ZAŠČITE PROTI KEMIKA LIJAM, ATMOSFERILIJAM IN RAZNIM MEHANSKIM VPLIVOM

PROIZVAJA
VSE VRSTE
PREMAZNIH
SREDSTEV PO
NAJSODOBNEJŠIH
TEHNOLOŠKIH
POSTOPKIH
ZA INDUSTRIJO
IN ŠIROKO
POTROŠNJO

PODROBNEJŠE ZNAČILNOSTI O PROIZVODIH VSEBUJEJO PROSPEKTI IN NAVODILA, KI VAM JIH NA ŽELJO TAKOJ POŠLJEMO

ZAHTEVAJTE NASVETE IN TEHNIČNO POMOČ!

CESTNO PODJETJE

Novo mesto

- CESTNO VZDRŽEVALNA DELA
- REKONSTRUKCIJA CEST
- GRADNJA SODOBNIH CEST Z ASFALTNO IN BETONSKO PREVLEKO

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

LLOYDS BANK LTD.
Centralni sedež
London E. C. 3.

Gospod,

Zvedel sem, da navzlic poprejšnjim reklamacijam še niste poravnali dolga na vašem računu, ki znaša 79.19.2 funta.

Glede na to vas obveščam, da bomo primorani ukrepati, da bi zaščitili naše interese, če takoj ne poravnate dolga, z dodatnimi 4 % obrestmi od dneva izplačila.

Prejmite naše iskrene pozdrave.

(Podpis) E. Whitley JONES
Pomočnik generalnega direktorja

Dogovorjeno je bilo, da bodo pismo poslali po pošti kapetanu Martinu v Pomorski in vojaški klub, toda pomotoma so ga poslali v »Pall Mall«, armadni in mornariški klub. Tam je vratar zapisal na ovojnico: »Nepoznan na tem naslovu« in dodal: »Pogledati v Pomorskem in vojaškem klubu, Picadilly 94«. To smo imeli za kar se da prepričljiv dokaz, da je pismo verodostojno. Zato smo menili, da bi kapetan Martin to pismo gotovo hranil v ovojnici.

Eden izmed nas je pridobil Pomorski in vojaški klub za sodelovanje. Dobili smo račun s datumom 24. aprila, iz katerega je bilo videti, da je kapetan Martin prebil v klubu noči od 18. do vključno 23. aprila. Razen tega, da je ta listek popolneje opredelil osebnost kapetana Martina, je bil tudi dokaz za to, da se je oficir 24. aprila še mudil v Londonu.

Prav tako je bilo lahko dobiti račun za zaročni prstan. Izbral sem si draguljarsko hišo S. J. Phillipsa na Bond Streetu, kajti vedel sem, da posluje z inozemstvom. Tako bi Nemci lahko našli doma nekaj računov z glavo te draguljarne in se prepri-

LORD MOUNTBATTEN Z ZENO.
POZNEJE JE POSTAL VRHOVNI
POVELJNIK ZAVEZNIŠKIH SIL
V JUGOVZHODNI AZIJI IN JE
VODIL BOJE PROTI JAPONCEM
V BURMI, KI SO SE KONČALI Z
ZMAGO ZAVEZNIKOV NA PO-
MLAD LETA 1945.

čali, da je tudi račun kapetana Martina resničen. Na računu je bil datum 19. aprila, vendar je na njem pisalo, da je bil prstan prodan 15. aprila.

Ko smo si priskrbovali vse te dokaze, smo seveda pazili, da ne bi česa izdali oziroma ne bi naredili neumnosti. Seveda nismo mogli reči, da gre za strogo zaupno zadevo, zakaj tako bi skoraj gotovo prišlo do neprijetnih govoric. Zato sem si izmislil posebno zgodbo za vse te primere: nekdo se na sumljiv način zaima za oficirje, ki so trenutno v težavah. Nam je bilo torej od tega, da bi dobili nekaj dokazov o denarnih težavah teh oficirjev. Te dokaze smo nameravali nastaviti oziroma podtakniti »raziskovalcu«, da bi tako spoznali, s kom imamo opraviti. Zgodba je bila videti zadovoljliva in nismo imeli nobenih težav.

Nato smo potrebovali fotografijo Martinove zaročenke »Pam«. Od najlepših in najbolj zapeljivih deklet v naših uradih smo dobili zbirko fotografij, s katero smo priredili pravcato razstavo. Ko smo si izbrali Martinovo dekle, smo njeno fotografijo zadržali, druge pa vrnili.

Dekle, ki je bilo na sliki, je delalo na vojnem ministrstvu, kjer je imelo dostop do strogo zaupnih dokumentov. Zato nismo ovinkarili, saj smo vedeli, da imamo opraviti z dekletom, ki mu lahko zaupamo. Povedali smo ji, da bi jo radi uporabili kot namišljeno zaročenko nekega oficirja, in pristala je.

Nihče med nami se ni čutil sposobnega napisati ljubezenske pismo. Konec koncev si nismo mogli misliti, kako na te reči gledajo ženske! Precej tvegano bi bilo zahtevati od dekleta, naj napiše prvovrstno ljubezensko pismo... Zato smo se obrnili na uslužbenko v našem uradu s prošnjo, ali bi lahko našla kakšno prijateljico, ki bi to zmogla in hotela storiti. Ustregla nam je, vendar nam ni hotela izdati imena ženske, ki je napisala čudoviti pismi, ki ju je potem nosil kapetan Martin v svojem žepu.

Odločil sem se bil, naj bo eno pismo napisano na pisemskem papirju mojega svaka, zakaj bil sem trdno prepričan, da niti en Nemec ne bo podvomil ob tipično angleškem naslovu, kakršen je bil svakov: »The Manor House, Ogbourne St-George Marlborough, Wiltshire«. Pismo pa je bilo takšno:

THE MANOR HOUSE
Ogbourne St-George
Marlborough, Wiltshire

Nedelja, 18.

Dragec, nič hujšega ni na svetu, kot da moraš spremeni na postajo človeka, ki ga ljubiš. Ko vlak odpelje, zapusti v tebi strašno praznino, tako da sem se morala hudo prizadevati, da bi jo zapolnila s spomini na zadnjih pet tednov. Pa se mi ni posrečilo. Kako čudovit dan sva preživela! Ah, vem, da so ti druge to že reklo pred menoj: ko bi se čas lahko zaustavil vsaj za minuto... Toda zakaj naj bi mislila na to? Torej, Pam, obriši si nos in se nasmejni...

Tvoje pismo me je malo potolažilo, toda postala bom strašno ošabna, če me boš tako zasipal s pokloni. Ne zaslužim jih. Bojim se, da tega ne bi prekmalu opazil. V tem prijetnem kraju sem na weekendu z mamico in Jane, ki sta zelo prijazni z menoj. Toda vseeno se tako zelo dolgočasim, da ne morem opisati, tako da komaj čakam ponedeljka, ko bom spet delala. Kako bedasto je življenje!

Dragi Bill, obvesti me, brž ko boš kaj uredil. Ne dopusti, da bi te poslali kamorkoli, kakor se ti je že tolikokrat zgodilo. Grozno! Zdej, ko se nama je nasmešnila sreča, da sva se spoznala, mislim, da tolikšne sreče sploh ne bom mogla prenesti!

Poljublja te tvoja Pam

Temu pismu je sledilo drugo na dveh listih navadnega pisarniškega papirja, kakršnega so uporabljali v pisarnah pri tipkanju kopij s karbonskim papirjem. Začenjalo se je: »V pisarni, petek, 21...« Pisava je bila na začetku lepa in razločna, na koncu pa se je spremenila v velike ččke, zakaj dekle je naglo končalo pismo, ker se je šef vrnil v pisarno.

(NADALJEVANJE)

Pred časom smo v našem listu objavili poziv, naj nam bralci sporočijo primke in naslove ljudi, ki po njihovem mnenju zaslužijo, da bi o njih pisali v rubriki »Partizanski obrazi«.

Po tej poti smo zvedeli za Kocjanovo mamo iz zaselka Laško v Bukovščici v Selški dolini. Drugače pa se Kocjanova mama piše Franciška Tomažin. Rojena je bila 1. 1884. Ne živi več v Bukovščici, ampak v Guncijah pri Ljubljani. Otroci so se namreč po vojni razšli po službah, sama je ostala in je zato kmetijo prodala.

Na Tomažinovi hiši so že pred leti odkrili spominsko ploščo. Tam je bila namreč prva partizanska bolnišnica na Gorenjskem. V hiši so se zdravili ranjenci iz bojev jeseni in pozimi 1941 ter iz znane dražgoške bitke. Potem pa so vso Tomažinovo družino Nemci zaprli, očeta ustrelili v Dra-

gnali njega in ženo s starejšimi otroki, čez nekaj dni pa so zaprli še mlajše. Najprej so jih imeli v Škofji Loki, od tam so jih odpeljali v Sentvid. Tam so družino ločili. Očeta Janeza so odpeljali v Begunje, družina pa je nastopila križev pot po nemških delovnih taboriščih Straubing, Feinbach, Himmelberg in drugih.

Dne 31. marca so v Dragi spet streljali talce. V knjigi »Mučeniške Begunje« na strani 107 piše tudi o Tomažinovi očetu, samo da je njegovo ime popačeno: »Domazin Ivan«, kakor je zapisal nemški pisar. Domači so po podobnosti priimka in po rojstnem datumu odkrili, da gre za njihovega očeta. Po vojni pa je sin v bunkerju begunjskih ječ odkril na eni izmed sten tudi tri črke T. J. B. Spoznal je očetovo pisavo. Črke pomenijo: (Tomažin) Janez (Bukovščica).

Za možovo smrt je Tomažinova zvedela šele poleti 1942

Kocjanova mama ob odkritju spominske plošče na hiši, kjer je živela

smučke in tekkel povedat v sosednjo, višje stoječo hišo, da gre. Tam so tudi bili nekateri partizani. Ranjenci in dve tovarišici pa so v največji na-

»Bila je huda slana, pozeblo je veliko rožic...«

gi pri Begunjah kot talca, sin Ivan, predvojni komunist, pa je padel pri Crngrobu 27. marca 1942 kot član Zagarjevega štaba.

Zaradi dela za partizane je dobila Tomažinova »Spomenico 1941«. Sicer pa je bilo njeno delo neločljivo povezano z moževim delom in delom otrok. Deset otrok sta imela z možem, sedem jih je živelo in dočakalo vojno.

Ivan, najstarejši, je bil trgovski potnik. Nazadnje je bil solastnik majhne trgovine v Šiški nasproti sedanje restavracije »Majcen«. Kot član partije se je ob razsulu kraljevine Jugoslavije vrnil v domače kraje in začel sodelovati pri organiziranju vstaje. Pri njem so se sestajali Zagar, Kebe, Gregorčič in Bertonec. V začetku novembra 1941, pred začetkom vstaje v Selški dolini, pa je Ivan zbral četo partizanov, ki se je vključila v Cankarjev bataljon. Z njo se je udeležil boja v Dražgošah. Bil je nekakšen Zagarjev administrator, pisal je poročila in zbiral podatke o mrtvih, ranjenih in pogrešanih...

Mož Janez, pošten slovenski kmet, je zvesto pomagal sinu in njegovim tovarišem. Zaradi izdajstva sosedja, ki je kasneje prejel zaslužen kazen, so mu Nemci prišli na sled. Konec januarja 1942 so prišli ponje. Najprej so od-

gnali njega in ženo s starejšimi otroki, čez nekaj dni pa so zaprli še mlajše. Najprej so jih imeli v Škofji Loki, od tam so jih odpeljali v Sentvid. Tam so družino ločili. Očeta Janeza so odpeljali v Begunje, družina pa je nastopila križev pot po nemških delovnih taboriščih Straubing, Feinbach, Himmelberg in drugih.

Nesreč pa ni bilo ne kraja ne konca. Sin Pavel je obiral v Nemčiji sadje, padel z drevesa in se tako poškodoval, da je kmalu umrl.

Zdej Tomažinova mama živi pri sinu, ki je predmetni učitelj na osemletki v Sentvidu. Kljub letom je še vedno čila in se še dobro spominja mnogih podrobnosti. Najbolj ji je ostalo v spominu, kako je bilo takrat, ko so jih prišli Nemci aretirati, v hiši pa je bilo kar 14 ranjenih in ozebljih partizanov. Nemce je sin zagledal, ko so bili le še slab streljaj od hiše. Hitro je vzel

glicil pospravili vse sledove za seboj in se skrili v bunker nad hlevom. Pod ogromnim kupom slame in sena so imeli izkopen rov. Nemci so sicer sene prebadali z drogov, našli pa ranjencev niso. V banji je bilo vse polno krvavih obvez, pa jih tudi niso našli. Obveze so bile v peči in v »mentrgi«. Le Cveto Novak, ki je spal v postelji, je pozabil svoj suknjič. Pozneje so imeli Tomažinovi zaradi tega suknjiča precej nevednosti, toda nazadnje so se izgovorili na nekega sorodnika, češ da je suknjič pozabil v njihovi hiši. Tega sorodnika so pravočasno opozorili, kaj naj govori, ko ga bodo zasliševali. In res, uspelo je...

Domači sin, še otrok, je skril v hlevu puško. Trije pari nemških škornjev, zaplenjeni pri napadu na nemško patroljo v Rovtahn, so obležali v snegu pred hlevom...

Da Nemci niso preveč stikali za sledovi po partizanih, pa je precej pripomogla prav Tomažinova mati. Ko so prišli v hišo, jih je sprejela z na videz prijazno besedo in jim ponudila žganja, jabolk in klobas, češ še nikoli vas ni bilo k nam. Tako jim je tudi najbrž preprečila, da bi zaduhali duh po lizolu in zdravilih... MP

FOTO S PODPISOM

Produktivnost... Neki Beograđan se v pismih bralcev, ki jih objavlja beograjska »Politika«, takole pritožuje: »Kupil sem tubo paradižnikove meze, banjalški proizvod. Sodeč po napisu na tubi je bilo blago namenjeno za izvoz. Ugotovil pa sem, da je v tubi bila dvakrat večja količina zraka kot paradižnikove meze...«

Acheson se jezi na de Gaulle. Bivši ameriški minister za zunanje zadeve Dean Acheson zamerja francoskemu predsedniku de Gaulle, ker je zahteval, naj se vojska ZDA umakne iz Francije. Acheson pravi: »Noben stanovanjski lastnik ne bi tako ravnal s stanovanjskim najemnikom, kakor ravna Francija, ki zahteva, naj se poveljstvo Atlantske zveze v ameriške čete umaknejo z njenega ozemlja.« Acheson se bržčas ne zaveda, da je najemnik, ki bi utegnil povabiti v hišo atomsko bombo, nevaren in slab najemnik.

Pogodbe so kakor mlade deklice ali cvetlice. Trajajo pač tako dolgo, dokler trajajo, je rekel predsednik Francije de Gaulle.

Samo de Gaulle! Pravijo, da je predsednik de Gaulle ob neki priložnosti dejal: »Samo jaz lahko z eno potezo peresa odpravim tiste zakone in odredbe, ob razveljavljenju katerih bi slehernemu mojemu nasledniku zadržala roka.«

Pozabljenost... Znani poljski satirik Stanisław J. Lec, ki je nedavno umrl, je v »Nepočasnih mislih« napisal: »Kdor se povzpne na vrh družbene lestvice, rad pozablja, zakaj se je povzpel tja in kdo ga je tja poslal.«

Mailer o ZDA. Ameriški pisatelj Norman Mailer, avtor znanega romana »Goli in mrtvi«, pravi: »Tehnološko najrazvitejša država civiliziranega sveta je nepričakovano postala najbolj krvniska. Ona preliva kri in zažiga meje azijskih kmetov, ki jih ni nikdar videle. Dvajset let so držali Pentagon na udi. Celó povprečna predsednika, kakršna sta bila Truman in Eisenhower, sta znala preprečiti, da bi bili generali zavladali državi, predsedniku Johnsonu pa to ni uspelo...«

Lani je pisal na zvezni odbor ZZB v Beogradu tovariš Petro Vlasenko iz Kijeve, da bi mu pomagali poiskati bojnega tovariša Ivana Češnovarja. Iz Beograda so poslali pismo na Institut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, ker so pravilno sklepali po primku, da je Češnovar Slovenec, pa tudi Vlasenko je pisal, da je bil partizan v Sloveniji. V Institutu niso imeli o Češnovarju nobenih podatkov, zato je polzvedbo objavil naš list. Kmalu je dobil Vlasenko zaželeni naslov in si je začel s Češnovarjem dopisovati. Iz teh pism smo pobrali tudi gradivo za članek, ki ga objavljamo. Petro Vlasenko je po poklicu zdaj mehanik, živi pa v Kijevu 103, Prospekt Vosoedinenja, dom 37, kv. 34.

Leta 1942 so me kot toliko drugih sovjetskih mladincev nemški okupatorji odgnali v Avstrijo. Star sem bil 16 let. Znašel sem se v mestu Eisenz v delovnem taborišču. Konec leta 1944 so me skupaj z drugimi vkrcali v tovorni vlak in nas odpeljali nekam proti Italiji.

Meni in še trem tovarišem je uspelo ponoči skočiti iz vlaka in zbežati v gozd. To se je zgodilo nedaleč od italijanske meje. Ubrali smo jo proti severovzhodu.

ljali svojega položaja, čeprav smo bili v nezavidnem stanju.

Nekega lepega dne smo pravkar prešli čez nekakšen hrib in se začeli spuščati v dolino, ko smo zaslišali klic: »Stoj, kdo gre?« Glas smo slišali tako blizu, da ne bi mogli več zbežati, četudi bi hoteli. Ustavili smo se, pa nikogar nismo opazili. Ugibali smo, kaj je to, zakaj nihče ne strelja proti nam. Čez kako minuto smo zagledali cev brzostrelke, ki se je poka-

Moji spomini na Jugoslavijo

Socminjam se nemških imen krajev, mimo katerih smo šli: Laak, Terbole.

Mislim, da jugoslovanski tovariši vedo, kako so obračunali Nemci in izdajci z ljudmi, ki so jih dobili v gozdu. Niso spraševali, kdo si in kaj delaš v gozdu, ampak so navadno kar takoj streljali. Zato smo vedeli, da moramo samo naprej in naprej. Lačni, napol goli smo šli, nismo znali jezika niti nismo poznali ljudi, povrh pa nismo vedeli, kje smo. Oprezno smo se izognili vsake hiše. Toda trdno smo upali, da bomo našli partizane.

Vsekakor naš položaj ni bil nič kaj prijeten. Ko se je stemnilo, smo se približali neki samotni hiši. Dolgo smo opazovali, da ni tam Nemcev. Ko smo se prepričali, da ni nevarnosti, smo se splazili do skednja in se tam zarili v seno. Ko se je začelo daniti, pa smo se spet skrivaj splazili v gozd in šli dalje. Toda tako nismo vedno prenočevali. Pogosto smo spali kar na goli zemlji, v kakem grmovju. Jedli smo največ jabolka, ki smo jih našli v skednjih pod senom v velikih košarah. Naj nas ne kolnejo lastniki teh sadežev, nismo preveč zlorab-

zala izza debelega debla. Zatem se je pokazal se človek v titovki, na kateri je bila pritrjena rdeča peterokraka zvezda.

Našemu veselju ni bilo ne konca ne kraja. Poljubljali smo se med seboj, poljubljali smo tudi tovariša partizana. Nijam besed, s katerimi bi lahko opisal naše vznihanje in naše veselje. Ko smo se umirili, nas je tovariš partizan odpeljal v gosto hosto in nam rekel, naj sedmo in ga počakamo, da bo prišel zvečer po nas in nas odpeljal dalje.

Čakali smo in ko je prišel večer, partizana ni bilo. Ni prišel niti naslednjega dne, ne tretjega. Začelo nas je skrbeti. Kaj naj napravimo? Ali naj gremo sami dalje? Prišel bo in nas ne bo našel... Tudi četrti dan partizana ni bilo k nam. Moji tovariši so sklenili, da gredo sami dalje, jaz pa se nisem strinjal. Zato so odšli sami, jaz pa sem ostal sam. Sam v gozdu, nikogar ne poznam, nikogar ne razumem, rad bi jedel, v glavi se mi od lakote že vse vrti, ponoči je mraz, vsepovsod pa okoli mene od časa do časa streljajo. Istočasno sem bil i volk i zajec. Toda kljub temu sem že vedel, da

so partizani nekje blizu. Ta zavest mi je krepila moč in voljo.

Kljub temu sem sklenil, da nekaj le moram napraviti. Premišljeval sem in sklepal. Sklenil sem, da moram najprej nekega dobiti nekaj za pod zob. Odšel sem v dolino, proti neki vasi. Ogledal sem si prvo hišo. Za hišo je bila ženska, ki je nekaj delala. Nikogar drugega nisem videl. Grem k njej. Opazila me je. Prišel sem ji blizu in jo začel spraševati za hrano. Obiljubila mi je, da mi bo nekaj prinesla, nato pa je izginila v hiši. Za vsak primer sem se skril v grmovju. Toda že je prišla iz hiše in gledala, kje sem. Stopil sem iz grmovja. Pogostila me je s kosom koruznega kruha in suhim hruškom. V hipu sem vse skupaj pojedel. Zahvalil sem se ji in s prsti ter kretnjami povedal, da sem Rus in da sem zbežal od Nemcev, da iščem partizane. Vprašal

sem jo, če ve, kje so partizani. Nič mi ni odgovorila. Vrnil sem se v gozd, kjer sem si nabral resja in vej ter si napravil posteljo. Tudi maskiral sem se z rastlinjem.

K tej ženski sem zahajal štiri dni. Vse štiri dni sem spraševal po partizanih. Se-le peti dan mi je pokazala proti cerkvi na nasproti ležečem hribu onkraj vasi. Rekla mi je še, naj grem tja in da bom tam morda našel partizane. V vasi ni bilo Nemcev in zato sem šel kar po cesti. Rad bi nekaj popil, zato sem stopil na neko dvorišče ter prosil gospodarja za pijačo. Dal mi je velik bokal mošta iz jabolk. Popil sem na dušek in se takoj opijanih. Postal sem vesel in pogumen, zato sem šel naprej že kar brezskrbno. Tako sem prišel k cerkvi na hribu. Za cerkvijo je stala hišica. Prišel sem še bliže in zagledal partizanskega stražarja pri vratih. Razveselil sem se ga. Peljali so me v hišo, v veliko sobo. V njej so bili štirje partizani, na podu pa sta ležala dva zaklana prašiča. Na mizi je bila cela gora slanine, narezane na male koščke. Enega izmed partizanov sem spoznal. Bil je tisti, ki nas je pustil na cedilu, ko (Nadaljevanje na 10. strani)

● V Vojskovodini so letos uspešno končali spomladansko setev, in sicer na orančih, ki obsegajo 1 milijon 120.000 hektarov površine. Porabili so 10.000 vagonov več umetnih gnojil ko v prejšnjih letih.

● Dohodki Sueškega prekopa so znesli v času od lanskega julija do konca letošnjega marca 67 milijonov egiptovskih funtov, to je 7.000.000 funtov več kot v ustreznem prejšnjem razdobju. Po pričakovanju bodo do konca letošnjega junija dohodki narasli na 90 milijonov egiptovskih funtov.

● Lani se je izselilo iz Evrope na druge celine okrog 70.000 ljudi.

● Na svetu živijo strupeni kuščarji, vendar pa samo v Mehiki in na otoku Borneu. Ti kuščarji imajo veliko glavo, dolgi pa so približno 60 cm.

● Dopisnik sovjetske agencije APN je v kavkaški vasi Barzavi nad Bakujem obiskal najstarejšega človeka na svetu, sovjetskega državljana Širali Muslimova. Bar-

Dobro je, če veste...

zava pomeni: najvišji kraj. Vas je oddaljena od železniške proge 60 kilometrov, povzpeti se v vas pa ni ravno tako lahko. V osebnih izkaznicah Muslimova je vpisano rojstno leto: 1805, to je bilo leto Napoleonove zmage pri Austerlitzu in leto izgradnje prvega parnika. Na vprašanje, kaj mu je omogočilo tako dolgo življenje, je odgovoril: »Delo.« V Barzavi je še več starih ljudi, celotno stoletnikov. Muslimovu ni videti, da bi bil tako zelo star. Ni visok, je mršav, tehta 62,5 kg in nima niti enega grama odvečne maščobe, je krepak, tipičen gorjan. Ima sivo brago, orlovski nos, bistro in predirno oko (samo eno, drugo je izgubil). Živi v veliki in udobni hiši, katere zidovi in pod so pokriti z azerbejdžanskimi preprogami. Muslimov govori v svoji materinščini »tališč«, najraje govori o delu, zlasti o delu v kolhozu, v katerega je stopil prav on, ko mu je bilo 120 let, med prvimi. Širali hodi zelo zgodaj spat in zelo zgodaj vstaja ter sleherni jutro cepi drva. Njegov tovariš, 109-letni Gadhimirza, je rekel: »Planinski zrak je izredno zdrav, jaz pa mislim, da je še važnejša naša studenčnica. Potoval sem, a takšne vode nisem našel nikjer.« Tudi Muslimov je potrdil: »Naš zrak, voda in prehrana podaljšujejo življenje.« Najraje je ovčevino in piščanec, kislo mleko, med in ovčji sir; poje tudi veliko zelenjave in sadja. Ne kadil, v vsem svojem življenju ni pokušal vina. Spet poleti in pozimi pri odprtih oknih. V vseh 160 letih ni bil niti enkrat resneje bolan. Muslimov je svojim gostom razkazal Barzavo. Jahal je na konju in jim pripovedoval zgodbo svojega življenja: trikrat se je oženil, dve ženi je pokopal, tretja ima zdaj 90 let. Edina zabava so mu bili sejmi in svatbe, na katerih je bil eden izmed najprijeteljnejših plesalcev in tekmovalcev v rvanju in drugih spretnostih. Vsi njegovi otroci iz prvega in drugega zakona so pomrli, dve hčeri iz tretjega zakona pa še živita. V vaski šoli so tri četrtine vseh učencev njegovi vnuki, pravnuki in prapravnuki. Gostje so popeljali starca, ki ni bil nikdar dotlej zapustil svoje vasi, v Baku. Milijonskemu mestu se ni začudil, pač pa so se začudili zdravniki, ko so ga temeljito preiskali. Presenetila jih je njegova živavost, živahnost, bistrost in zdravje. Srce mu je bilo 70 do 72-krat v minuti, čeprav se je bil med pregledom povzpel v 3. nadstropje. Pred televizorjem pa je že po 15 minutah zaspal, ker je pač navajen zgodaj leči. Moskovska televizija bo posnela film o njegovem življenju.

ODGOVORI NA

»Znanje in spomin«

1. Septembra 1943 na Krasu
2. Ob nemškem zračnem desantu na Drvar 25. V. 1943
3. Dimitrij Sostakovič
4. Julijus Fučík

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kileži CJP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posredna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prili., p. predal 538-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 2-301, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Srečko Kosovel — 26. maja je poteklo štirideset let od njegove smrti — je bil pesnik lirčnih doživetij kraške pokrajine, socialnih, pa tudi narodnostnih krivic, ki jih je doživljala pod Italijo njegova ožja domovina. S svojim delom je močno vplival na vso tedanjo slovensko mladino. Ni čudno, da so kraški fantje poimenovali po njem svojo partizansko brigado. Kdaj in kje so ustanovili Kosovelovo brigado?

Mlada partizanka, ki jo zaslujeta dva esesovca, je Gospe Rekič iz Bihača; nemško časopisje jo je med vojno krstilo za Titovo tajnico. Rekičeva je kot ujeta partizanka dva meseca prebila v zloglasnem bihaškem zaporu »Kula«; sedaj kot zelo bolna upokojenka živi v svojem rojstnem kraju. — Kdaj je nastala ta, šele pred kratkim pojasnjena fotografija?

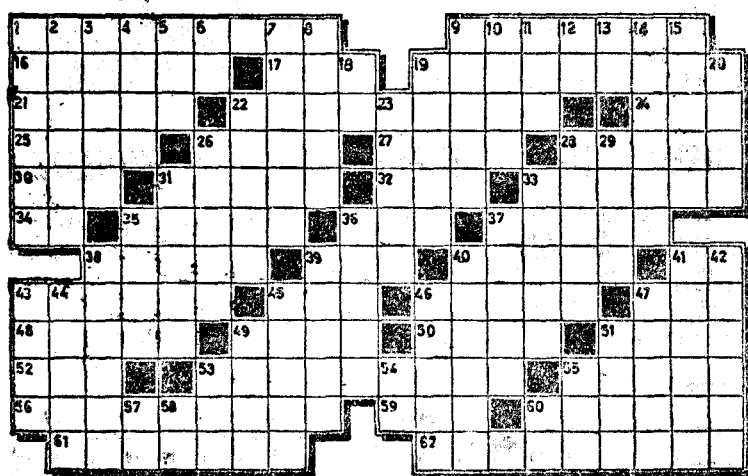
Kdo je znani sovjetski komponist (na sliki)? — Že dogodki prve svetovne vojne in revolucije v Rusiji so se globoko odrazili v njegovem ustvarjalnem opusu. Napisal je trinajst simfonij, več oper in drugih glasbenih del. Uglasbil je tudi več filmov — tudi nepozabnega Hamleta. Za svoje življenjsko delo je prejel najvišje priznanje — Leninovo nagrado.

Pred triindvajsetimi leti je čehoslovakijski novinar in publicist, narodni heroj in vidni komunist umrl v Nemčiji kot žrtev nacistov. Član KP Čehoslovaške je postal leta 1921 in vse do vojne sodeloval v raznih komunističnih glasilih. V času nemške okupacije je postal član CK KPČ. Nacisti so ga kmalu ujeli. Njegovi zapiski iz nacistične temnice so izšli pod naslovom »Zapiski izpod vešal«.

Njegovo ime?

Nagradna križanka

Vodoravno: 1. priimek sovjetskega maršala, vodilnega komandanta v oktobrski revoluciji in poveljnika fronte v začetku druge svetovne vojne; 9. sovođen, stek dveh rek; 16. star izraz za kmet; 17. izraz za kmetične pojnine; 19. kralj na Primorskem, kjer je bilo veliko parti-

zansko zborovanje leta 1953; 21. priimek sodobnega slovenskega slikarja (Miha); 22. kraj ob Dravi z električno centralo; 24. kar ni na parcu 25. polna luna; 26. nemški fevdal za časa II. svetovne vojne, ožji sodelavec Hitlerja, obsojen na smrt na nürnberskem procesu; 27. načrt; 28. anti-

no mesto, ki so ga Grki oblegali deset let; 30. ime diktatorja afriške države (Smith); 31. mir; 32. kratica organizacije afriških držav; 33. smer (po srbsko); 34. dva soglasnika; 35. palica z zarezi; 36. kratica predvojnega klerikalne stranke v Sloveniji; 37. sidra; 38. priimek že umrlega jugoslovanskega sindikalnega voditelja (Djuro); 39. moško ime; 40. mesto v Argentini blizu Montevidea; 41. začetnik našega prvega pisatelja (Kavčič); 43. oddan za denar; 45. osebni zaimke; 46. ofitirski čin; 47. angleško svetlo pivo; 48. majhen las; 49. Madžar; 50. grški bog vojne; 51. angleška površinska mera (naša pisava); 52. razdobje; 53. odrgnjenje; 55. nevihta, neurje; 56. vas v ribniški dolini, ki je dala veliko partizanov in je bila leta 1942 silovito bombardirana; 59. kurl; 60. veliko priselništvo v Indiji; 61. italijanski naravoslovec in zdravnik (1737—1793), po katerem se imenuje način uporabe električnega toka; 62. ime orožja, ki se samo premika.

Navpično: 1. priimek narodnega heroja, organizacijskega sekretarja CK KPS, ustreljen 31. V. 1942 v Gramozni jami pri Ljubljani (Tone); 2. pripadnik naroda z Bližnjega vzhoda; 3. mišljeni žolodec pri petah; 4. zvez slame; 5. vrsta trave; 6. trne črke; 7. priimek člana partizanske diverzantske skupine iz Murske Sobotice, ki je bil obesen 31. X. 1941 (Evgen); 8. kraj ob Kolpi, kjer je stara električna centrala; 9. kraj v Gorskem kotoru ob progi Zarečje-Reka, znani tudi iz partizanskih bojev; 10. pristanišče v Alžiru; 11. priimek kraja; 12. samoglasnik in so-

glasnik; 13. kratica za člen; 14. indijski kraj pri Pragi; 15. mestice pri Sevilji (Spanija); 16. in 23. črka abecede; 19. anonsa; 20. moško ime; 22. prislov, ki pomeni pogosto; 23. vrsta dalmatinskega vina; 26. ime nekdanjega neslavnega pesnika (Kosovski); 28. vrsta hrošča; 29. pretep; 31. priimek narodnega heroja, nekdanjega komandanta slovenske divizije KNOJ, sedaj veleposlanik v NDR (partizansko ime Stjenka); 33. zavest časti; 35. ime narodnega heroja iz Hrvaške (Končar); 36. naslov znane revije iz Zahodne Nemčije; 37. glavno mesto Ukrajine; 38. najbližja stanovalka, mejaška; 39. veliko jezero na severu Sovjetske zveze; 40. rekvizit narodne noše; 41. neizpraznjen, brez okusa, prazen; 42. polica v rebri, del stavbe; 43. zabava; 44. vrsta morskoga rakca; 45. lidinke; 46. priimek našega zdravnika, znanega s področja zunanje politike (Leo); 47. zaračunavanje zaslužka po storjenem delu; 48. najvišje nordijsko božanstvo; 51. ime italijanskega državnika (Moro); 53. vrvi; 54. kratica za »izvršni svet«; 55. sunek, zapah; 57. dva soglasnika; 58. vzklík bolečine; 60. kmetični znak za molitbeno.

Nagraceni izžrebanci

1. nagrado v znesku 50 N din prejme ZDENKA STANIČ, Zgornja Zadobrova 26, p. Ljubljana-Polje; 2. nagrado v znesku 40 N din prejme BOGOMIR MILOST, Savska cesta 8, p. Sevnica; 3. nagrado v znesku 30 N din prejme ANČKA BRŠKI, Levstikova 1, p. Izola;

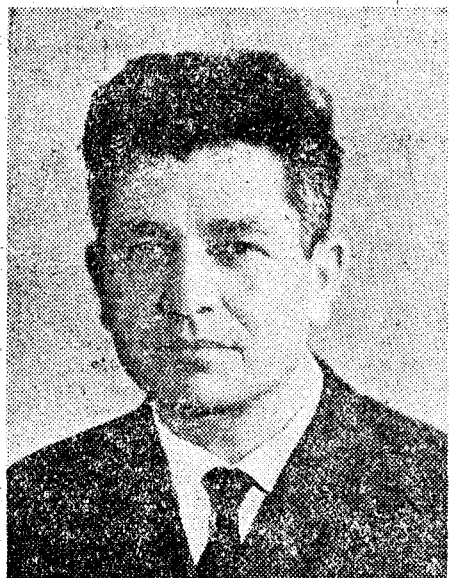
4. nagrado v znesku 20 N din prejme JANEZ ROZMAN, Bistrice 17, p. Tržič; 5. nagrado v znesku 10 N din prejme JANEZ RUŽIČ, Koroska 7, p. Murska Sobota.

Od 6. do 10. nagrade (knjižne nagrade) so dobili naslednji reševalci: ZVONE GOLEZ, Planina 30, pošta Kranj; MARIJA SOBAR, tovarna zdravil »Krk«, p. Novo mesto; MARIJAN KOROŠEC, Bovec 67, p. Bovec; POLONCA ZIMA, Mošnje, pošta Brezje, in ALOJZ FERŠ, Glavni trg 22, p. Maribor.

Denarne in knjižne nagrade bodo nagraceni prejeli po pošti. Rešitev za današnjo križanko pošljite najkasneje do 20. junija.

Rešitev nagradne križanke iz 16.-17. številke »TV 15«

Vodoravno: 1. Gonars, 7. Vojko, 12. erotik, 18. aparat, 19. omara, 20. robilo, 21. Gamal, 22. areka, 23. Bakarič, 24. Ares, 25. zmaga, 26. Kazan, 27. ne, 28. rin, 29. kopna, 30. nadev, 31. VDV, 32. in, 33. borec, 34. ritem, 35. prej, 36. natak, 38. vokal, 39. Iran, 40. Eton, 41. ribar, 42. klin, 43. Vares, 45. padar, 45. trabant, 49. Ober, 50. Bobič, 51. Krsta, 52. je, 53. JRT, 54. Selan, 55. SEATO, 56. ser, 57. KA, 58. komet, 59. Runko, 60. rege, 61. onkolog, 63. semit, 64. Simon, 65. Verdun, 66. Tomaž, 67. Ninive, 68. akcent, 69. Emica, 70. Gračac.

Petro Vlasenko, nekdanji slovenski partizan

(NADALJEVANJE Z 9. STRANI) smo se prvi dan srečali z njim. Začel sem ga spraševati, zakaj ni prišel po nas zvečer, kot je bil obljubil. Odgovoril mi je, da ni prišel prav zaradi tega, da bi nas preizkusil. Pošteno so me nahnali in me zvečer v spremstvu nekega partizana poslali dalje. Hodila sva celo noč. Pogosto so naju ustavljali partizanski stražarji, spraševali za gesla in potem ko je moj spremljevalec odgovoril, puščali dalje. Ob zori sva prišla do neke kmetije. Mene so poslali na skedenj spat. Na senu je bilo že enajst italijanskih vojakov in dva Rusi. Tako sem postal stitirajst.

Nekaj dni smo preživeli v tej vasi, potem pa so nas poslali naprej. Dolgo smo hodili. Nazadnje smo prišli v sestav Kozjanskega odreda. Mene so takoj dodelili tovarišu Ivanu Česnovarju za pomočnika mitraljeza.

Tako sem torej postal partizan.

Znano je že, da se partizansko življenje precej razlikuje od življenja vojakov v redni vojski, kar je tudi razumljivo. Če na fronti vojak ve, da ima sovražnika pred seboj in da ima za hrbtom lastno zaledje, če ga oskrbujejo z orožjem, strelivom, hrano in vsem drugim, morajo partizani za vse skrbeti sami. Poleg tega je sovražnik vsepovsod, spredaj, zadaj, levo in desno, pa tudi v zraku.

Takoj ko sva stopila v enoto, me je tovariš Ivan Česnovar seznanil z redom in pravili za bojevanje. Med drugim, kako se je treba gibati v gozdu podnevi in kako ponoči. Seznanil me je z angleškim mitraljezom »bren« in mi dal torbico z nabojji, dve italijanski ročni bombi ter italijansko puško s 40 naboji. Za mitraljez pa sem moral nositi kar 600 nabojev.

Sele zdaj sem postal pravi partizan. Kot sem kasneje zvedel, je odred nabavljaj potrebno hrano v glavnem z akcijami ter rekvizicijami. Tudi sam sem moral največkrat v akcijo. Pri tem moram poudariti, da je ljudstvo v Jugoslaviji bilo zelo radodarno in prijateljsko. Ni bilo primera, da bi se iz akcije vrnili praznih rok. Navadno smo nosili s seboj moko, fižol, kruh, mast, včasih pa celo sol. Rad bi posebej poudaril, kako zelo so mi tek-

vmes smo imeli le nekaj krajših počitkov po 10 ali 15 minut. Morali bi čez bojno črto. Slišali smo streljanje topov, eksplozije bomb, brnenje nemških in sovjetskih letal. Zdelo se mi je, da smo že čez. Nemci so se namreč naglo umikali v manjših ali večjih skupinah, tako po cestah kot tudi po bližnjicah čez gozdove.

26. aprila 1945 okoli desetih so nam dovolili počitek in spanje. Bili smo v sadovnjaku z jablanami pod nekimi hribom, za nami pa je bila hišica. Jugoslovanske ženske so začele nositi iz vasi mleko, kruh in vsakovrstna jedila, da bi nas pogostile. Ko sva s Česnovarjem pojedla, sva legla pod jablano. Puško in mitraljez sva položila med naju, torbico za naboje pa sem dal pod glavo in v hipu zaspal.

Toda dolgo nisem utegnil spati. V spanju sem zaslišal strahovit ogenj strojne in brzostrelke. Zaspanost me je minila kot

Pripadali so neki nemški enoti, ki se je na umiku slučajno srečala z nami. Potem ko so pobili stražarje, so napadli naš odred.

Po tem spopadu je naš odred nadaljeval pot. Končno smo se prepričali, da smo že čez bojno črto. Nekdo je zapel partizansko pesem. Le naprej, odred Kozjanski. Vsi smo kot po verižni reakciji začeli peti. Kadar poješ na pohodu koračnico, je mnogo lažje hoditi...

Po poti smo vedno bolj pogosto srečevali sovjetske vojake. Pozdravljali smo jih, oni pa nas. Tako smo prišli v mesto Zima. Tam sem zapustil odred. Nas 18 iz 3. bataljona smo odšli v Beograd. Tam so bile pravkar manifestacije. Prišli smo se manifestantom in odšli proti mestnemu središču, kjer nas je pozdravil tovariš Tito. Zatem smo našli na-

Moji spomini na Jugoslavijo

nili koruzni žganci, zabeljeni z ocvirki. Toda na žalost smo morali največkrat jesti kar kuhan neslan fižol, pa še tega smo morali biti veseli.

Ko smo prinesli hrano v enoto, smo jo oddali v pratežu. Pratež — to so neoboroženi partizani, ki nosijo moko, mast, fižol, kotle in drugo ropotijo za kuhinjo. Konj in voz nismo imeli, vse smo morali nositi na hrbtisih. Hoditi po hribih pa ni lahko, razen tega pa skoraj polovica partizanov ni imela čevljev. Ni bilo slučajno, če so mene in moje ruske tovariše pred borbenimi nalogami jugoslovanski partizani treptali po ramenih in govorili:

»Hej bratec, gremo v boj, da bomo dobili čevlje!«

Res, obutev je bila za nas bolj dragocena kot zlato. Težko je bilo partizansko življenje. Vsak dan ali boj, ali pohod, taborjenje, rekvizicija ali akcija.

Prve dni aprila 1945 je naš odred odšel na dolg pohod, nevaren in naporen. Morali smo iti skoraj od Celja, mimo Zagreba, čez bojno črto in se tam preurediti iz partizanskega odreda v enoto redne jugoslovanske vojske.

Posebno dobro se spominjam zadnjega dne pohoda. Že dan in noč smo hodili,

bi jo odpihnil. V prvem hipu sem se težko znašel, kdo in kam strelja. Eksplozivni izstrelki so pokali vsepovsod. Nemci so namreč na partizane streljali skoraj vedno z eksplozivnimi krogli.

Na zemljo so padale veje z listjem, kar zemlja je kipele. Zavladala je trenutna panika. Toda jugoslovanski oficirji so se izkazali. Politični komisar, tovariš Uhan, je začel poveljevati s pištolo v rokah.

»Niti koraka nazaj!« je kričal. »Samo naprej! Naprej!«

Povedel je partizane za seboj. Tudi naš četni komandir, ki se njegovega priimka na žalost več ne spominjam, je šel pred nami in kričal, naj gremo naprej. Bil je zelo pogumen človek z močno voljo.

Tekli smo naprej. Težko je bilo razumeti hrabrost oficirjev. V takem položaju so se pokazali kot hladnokrvni, iznajdljivi in pametni ljudje. Udarili smo naprej in Nemci niso zdržali. Zasledovali smo jih v hrib kakšne tri kilometre daleč. Vseopovsod so se valjali ubiti Nemci. V glavi mi je kar šumelo: imeli bomo dovolj čevljev. Orožja in municije bo tudi dovolj. Boj je trajal kako uro, Nemci so se v neredu umikali.

še sovjetsko poveljstvo in se nastanili v neki šoli. V Beogradu so nas tudi prebrali. Nekateri naše tovariše so poslali domov, druge pa v vojsko. Med temi sem bil tudi jaz. Ko sem bil že vojak, sem spet enkrat prispel v Jugoslavijo in se sestel s komandantom našega Kozjanskega odreda. To se je zgodilo v Subotici junija 1945.

V Subotici je pokopališče padlih sovjetskih vojakov. Naša enota je bila tam na poslovni svečanosti. Govoril je tudi naš nekdanji komandant odreda. Takoj smo ga spoznali, se mu pridružili in se začeli pogovarjati. Bilj smo zelo veseli tega srečanja. Po častni salvi smo šli dalje.

Tako sem skušal na kratko opisati moje partizansko življenje v Jugoslaviji. Rad bi še povedal moje misli, zakaj so partizani zmagali. Po mojem mišljenju zato, ker so imeli trdne zveze s prebivalstvom in ker se je ljudstvo borilo za svojo svobodo in pravični osvobodilni vojni.

Nazadnje bi še rad poudaril, da se je med narodi Sovjetske zveze in Jugoslavije skovalo nerazrušljivo prijateljstvo, ki mora ostati večno.

PETRO VLASENKO